

Sampo Koivula, Paula Määttä, Sini Rainivaara ja Jari Rantamäki

Yhdessä oppiminen

Opetuksen laatuhanke
Jyväskylän yliopistossa
2000 – 2003

KOULUTUKSEN
TUTKIMUSLAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

1934 2004
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Yhdessä oppiminen

Opetuksen laatuhanke
Jyväskylän yliopistossa 2000–2003

Sampo Koivula

Paula Määttä

Sini Rainivaara

Jari Rantamäki

KOULUTUKSEN TUTKIMUSLAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TÄTÄ JULKAISUA MYY
Koulutuksen tutkimuslaitos
Asiakaspalvelu
Jyväskylän yliopisto
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
Puh. (014) 260 3220
Faksi (014) 260 3241
Sposti: ktl-asiakaspalvelu@ktl.jyu.fi
www.ktl-julkaisukauppa.fi/

© Koulutuksen tutkimuslaitos ja kirjoittajat

Kansi ja ulkoasu: Martti Minkkinen

Taitto: Kaija Mannström

Valokuvat: Niina-Maria Katainen

ISBN 951-39-1734-7 (nid.)

ISBN 978-951-39-3331-9 (verkkójulkaisu, pdf)

Jyväskylän yliopistopaino

ER-paino Oy (kannet)

Jyväskylä 2004

Sisältö

Sivistys ja laatu – yliopisto-opetuksen kulmakivet	3
Opetuksen hajanainen pelikenttä	7
Laatuhanke käynnistyy	8
Virtuaaliyliopistohanke	10
OPLAA!-tiimi	10
Opetuksen laatukulttuuria kehittämään	13
Opetuksen arviointi	
Itsearviointi ja vertaiskeskustelu	14
Toimiiko yliopisto-opetuksen paikallinen itsearviointi?	17
Opintojen tilastointi	18
Pedagogiset ratkaisut	19
Toritapaamiset	20
Teemaseminaarit	20
Työpajat	21
Pedagoginen koulutus	21
Konsultaatio	21
Arviointia	22

Opetuksen kehittämishankkeet	23
<i>Hankkeiden kirjo</i>	23
<i>CASE: HIIOP! – Ryhmän kanssa eksyksissä</i>	25
<i>Pedagoginen muisti – hyvien opetuskokemusten tallentaja</i>	26
Pedagogisen toiminnan kokeillut rakenteet	27
<i>Pedagoginen johtajuus</i>	27
<i>Tieteidenvälisyys</i>	28
<i>Pedagoginen avoin keskustelu</i>	30
<i>Virtuaalitoimintojen integrointi muuhun opetuksen kehittämiseen</i>	30
<i>Tutkimuksen yhdistäminen opetuksen kehittämistyöhön</i>	31
<i>Tiedotus pedagogisen keskustelun ylläpitäjänä</i>	31
Koulutuksen laatuysiköt: arviointiprosessi	33
<i>Valmistautuminen</i>	33
<i>Arviointiprosessi</i>	34
<i>Jyväskylän yliopiston neljä ehdotusta</i>	35
<i>Arviointineuvoston valinnat ja palaute</i>	36
<i>Prosessin arviointi</i>	36
Opetuksen kehittämisen periaatteellisia linjauksia	39
Jyväskylän yliopiston perusopintojen ja -opetuksen kehittämisstrategia	39
Jyväskylän yliopiston opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelma	40
Mitä kuuluu yliopisto-opiskelija?	43
Opintojen kuormittavuus	44
Yliopisto-opiskelu elämänvaiheena	45
Kehrä – toimintaa ja filosofiaa	46
Kohti opetuksen laadunvarmistusta	49
Liitteet	55
Kirjallisuus	67

Sivistys ja laatu – yliopisto-opetuksen kulmakivet

”Jyväskylän yliopiston tehtävänä on tutkimukseen perustuen etsiä totuutta, tuottaa ja levittää uutta tietoa sekä kasvattaa ja uudistaa sivistysperintöä. Yliopiston toiminnassa painottuvat sivistys, laatu ja vaikuttavuus.”

Yliopistoyhteisömme on käynyt läpi monipolvisen strategiatyön. Arvoperustassa korostuu yliopiston kasvatustehtävä sivistysperinnön välittäjänä ja uudistajana. Yliopistossa tuotettu tieto saatetaan yhteiskunnan käyttöön yliopistollisia arvoja ja etiikkaa kunnioittaen. Kokonaisstrategian viitoittamalla tiellä suunnan näyttäjinä ovat perusopetuksen kehittämisstrategia ja aikuiskoulutusstrategia. Myös aikuis-koulutus kuuluu yliopiston perustehtäviin. Sillä tulee olla aktiivinen rooli työelämän muutosprosessien toteuttajana.

Kokonaisstrategia määrittelee Jyväskylän yliopiston tahtotilan vuonna 2015. Yliopisto on tuolloin laaja-alainen, kansallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoinen tiedeyliopisto, jonka toiminta perustuu laadukkaaseen perusosaamiseen ja tieteidenväliseen yhteistyöhön. Yliopisto on vahva yhteiskunnallinen vaikuttaja, osa eurooppalaisia koulutusmarkkinoita ja kansainvälistä tiedeyhteisöä.

Miten tavoitteeseen päästään? Kriittisinä edellytystekijöinä ovat osaava henkilöstö ja joustavat rakenteet. Opetuksen laadun kehittämishankkeen (OPLAA!) käynnistyttyä syksyllä 2000 kiersimme tiedekuntia kuullaksemme huolenaiheita ja listataksemme toiveita. Yliopistoväkeä askarrutti kaikkialla yksi ja sama asia: mistä aikaa opetuksen kehittämiseen? Myös kaavailtu opetuksen arviointi kauhistut-

ti. Opetustyön arvostukseen ei luotettu. Miten tutkimustyöhön uppoutunut motivoituu opetuksen kehittämiseen? Ja juuri häntä tarvittaisiin uusimman tutkimustiedon välittämiseen opiskelijoille. Myös opiskelijoiden sitoutumisesta keskusteltiin.

OPLAA!-hankkeen käynnistyessä Helsingin yliopisto toteutti kansainvälisen opetustoiminnan arvioinnin. Tuloksia raportoitiin tammikuussa 2003 yliopistojen yhteisessä opetuksen kehittämisseminaarissa. Paikalle oli kutsuttu opetuksen kehittämisestä vastaavat vararehtorit – yliopistojen ylin pedagoginen johto. Yhdessä saatoimme todeta, että Helsingin yliopistosta tehdyt havainnot ovat yleispäteviä ohjenuoria koko yliopisto-opetuksen kehittämistyöhön.

Kansainvälinen arviointi nosti esille neljä keskeistä kehittämisen aluetta: opetustoiminnan johtamisen ja laadunvarmennuksen, opetussuunnittelmatyön, henkilöstön osaamisen ja jaksamisen sekä opiskelijakeskeisyyden. Erityisenä huolena nähtiin kansainvälisesti arvioiden valtava opetuksen ja ohjaamisen työtaakka. Tästä syystä kehoitettiin huolehtimaan paitsi osaamisen kehittämisestä myös opettajien jaksamisesta. Jyväskylän kampuksilla viesti oli samansuuntainen. Antakaa ensin lisää opettajia ja

puhukaa sen jälkeen laadusta.

Miksi opiskelijakeskeisyys on listattu huolenaiheeksi? Arviointiryhmä väitti, että opetuksen kehittämistyössä opiskelijakeskeisyydestä on tullut eräänlainen hokema, jonka merkitys saattaa vaihdella hyvin toimivasta dialogista opiskelijan sähköpostiterroriin – opettajalle välittyvään vaatimukseen olla reaaliaikaisesti läsnä ja käytettävissä. Opiskelijakeskeisyys on siis käsitteenä revittävä auki ja rakennettava uudelleen molemminpuolisen kunnioituksen ja luottamuksen hengessä – sivistysperintöä kasvattamaan ja uudistamaan.

Helsingin kehittämisseminaarissa otettiin ensimmäisiä kertoja voimakkaasti puheeksi opetuksen johtaminen – pedagoginen johtajuus yliopistoyhteisössä. Kansainvälinen arviointiryhmä korosti opetustoiminnan johtamisessa ja laadunvarmistuksessa tiedekuntien ja laitosten keskeistä roolia. Näitä alueita olisi vahvistettava. Palaute- ja laadunvarmistusjärjestelmät olisi saatava kattaviksi, samoin opintojen kulun tilastointi. Ryhmä yhtyi Jyväskylän yliopistoväen perushuoleen: opetuksen kehittämistä on resursoitava riittävästi.

OPLAA!n alkutaipaleella tiedekunnat näkivät opetuksen kehittämismahdollisuutena uudenlaisen

opettajien yhteistyön yli laitosrajojen. Tämän toivottiin tuottavan monitieteisiä koulutusohjelmia, verkostomalleja ja ongelmakeskeistä opiskelua. Opiskelijat haluttiin nähdä vertaisopettajina. Rajojen ylitäksiä ehdotettiin myös ainelaitosten ja erillislaitosten välille avaamaan uusia väyliä perusopintoihin.

OPLAA! synnytti uusia yhteistyön muotoja, jotka luovat hyvän pohjan opetuksen laatujärjestelmän kehittämiseksi. Teematorit kokosivat opettajia yli laitosrajojen keskustelemaan opetuksen suunnittelusta ja ohjauksesta, tieteelliseen ajatteluun perehdyttämisestä ja akateemisesta asiantuntijuudesta. Opetuksen laatuhankeita työstettiin yhteistyönä. Keskustelu pedagogisesta johtamisesta jatkuu Jyväskylän yliopiston JOPLAA – eli Johtamisen Paras Laatu – hankkeessa (2002–2005).

Jäikö jotain varjoon, kun palataan syksyn 2000 huolenaiheisiin ja toiveisiin? Myös Jyväskylän yliopisto haluaa korostaa opiskelijakeskeisyyttä. Toivottiin vertaisopettajuutta, mutta samalla epäiltiin opiskelijoiden sitoutumista. Valtakunnallisessa koulutuksen arvioinnissa nähtiin opiskelijoiden vahva panos laadukkaan kehittämistyön edellytykseksi. OPLAA! korosti opiskelijoiden aktiivista osallistumista myöntäessään opetuksen hanketukea. OPLAA:n kolme vuotta osoitti, että opiskelijan ääni ei kuulu vielä riittävästi. Ylioppilaskunnan selvitys opiskelun kuormittavuudesta avasi opiskelijan elämäntilanteeseen laajempaa ymmärrystä.

Paula Määttä
vararehtori

Opetuksen hajanainen pelikenttä

Jyväskylän yliopistossa on tehty opetuksen kehittämistyötä vuosikymmenten aikana jatkuvasti, mutta toiminta on ollut pääasiassa yksittäisten ja erillisten toimijoiden varassa. Lyhytkestoisten taloudellisten ja aineettomien kannustimien avulla on tuettu kehittäjiä ja pyritty lisäämään heidän arvostustaan. Saatutuja tuloksia on kuitenkin toiminnan hajanaisuudesta johtuen ollut vaikeaa hyödyntää täysimääräisesti. Hyvät opetukselliset oivallukset eivät ole levinneet – eivät välttämättä edes saman ainelaitoksen sisällä.

Yliopistojen rahoituksessa on opetuksen ja oppimisen laadulla ollut tulosohjauksen aikana vaatimaton painoarvo. Tieteellisen ja myös opetuksellisen laadun on ajateltu nousevan voimakkaasti tutkimuspainotteisuuden myötä. Tutkimuksen ja opetuksen

laadun kytkeytymistä toisiinsa ei ole asetettu kyseenalaiseksi, mutta kumpikin vaatii tekijöiltään aikaa, ja kummankin alueen tulokset ovat yhteistyötä tekemällä parempia kuin yksin puurtamalla. Tutkimukseen uhratusta ajankäytöstä on kohtuullisen varmasti seurannut henkilökohtainen meritoituminen ja sen myötä pitkäkestoisen työsuhteen säilyminen yliopistossa. Vapaaehtoinen opetuksen kehittämistoiminta ei sen sijaan tuota näkyviä tuloksia niin nopeasti kuin yliopiston muuten niin dynaaminen ja eteenpäin pyrkivä ilmapiiri antaisi olettaa.

Muistutus panostuksen riittämättömyydestä opetuksen kehittämiseen saatiin Opetusministeriön Korkeakoulujen arviointineuvoston (KKA) järjestämän yliopistokoulutuksen laatuysikkövertailun tuloksena vuonna 1999. Jyväskylän yliopisto ei saanut

yhtään laatuysikköstatusta, vaikka teoreettinen maksimi olisi ollut neljä.

Tilanteen toistuminen nähtiin kuitenkin mahdolliseksi, mikäli toiminnan annettaisiin jatkoa pelkästään vapaaehtoisten ponnistelujen varassa ja opetuksen laadun kehittämistoimintaan ei sijoitettaisi lisäresursseja.

Rehtori Aino Sallinen nimesi helmikuussa 2000 vararehtori Heikki Lyytisen johtaman toimikunnan laatimaan suunnitelman opetuksen laadun kehittämistoimiksi. Toimikunta kokosi suunnitelman ja ehdotti opetuksen laatuprojektin perustamista. Suunnitelma ja projektin perustaminen päätettiin yliopiston hallituksessa saman vuoden huhtikuussa (liite 1).

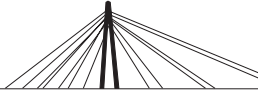
Laatuhanke käynnistyy

Opetuksen laadun kehittämisprojekti käynnistyi virallisesti 28.8.2000 hallituksen periaatepäätöksen mukaisesti ja nimilyhenteeksi valittiin OPLAA!. Työskentely käynnistyi tiedottamisella, tiedekuntakierroksella ja sitä seuranneella laitosten itsearviointilla.

OPLAA!n kantavana ajatuksena oli alusta asti erilaisuuden anti. Ihmisillä on erilaisia käsityksiä muun muassa pedagogisista ilmiöistä, ja tuo erilaisuus tulee näkyviin ainoastaan keskustelun ja kokemusten vaihdon avulla. OPLAA! pyrki alusta asti erittelevään ja argumentoivaan keskusteluun sekä erilaisten näkemysten esilletuloon. Käytännössä tämä periaate näkyi OPLAA!n pyrkimyksinä lisätä eri tieteenalojen yhteistyötä sekä oppimisen tarkastelua eri näkökulmista.

Toisena OPLAA!n peruslähtökohtana oli luottamus yliopistomme opetushenkilöstön ammattitaitoon. OPLAA!n yhtenä tehtävänä oli tämän opetuksellisen ammattitaidon kartoittaminen, kehittäminen ja hyödyntäminen laaja-alaisesti yliopistoyhteisössämme siellä, missä tarve opetuksen kehittämiseen on yliopistoyhteisössämme tunnistettu.

Hankkeen käynnistämisen taustalla oli myös tavoite opetuksen laadun kehittämishankkeella edesauttaa yliopistomme yhden tai useamman opetushankkeen kohoaminen valtakunnalliseksi yliopistokoulutuksen laatuysiköksi, kun Korkeakoulujen arviointineuvosto tekisi seuraavan valtakunnallisen arviointinsa vuonna 2002. Valtakunnallisen arvioinnin yhteydessä tehtäisiin myös sisäinen opetuk-

sen laadun itsearviointi. Kehitystyössään parhaiten menestyneitä yksiköitä palkittaisiin yliopiston omin varoin.

Yliopiston hallituksen linjausten mukaisesti opetuksen laatuhankeeseen tavoitteiksi vuosille 2000–2003 määriteltiin:

OPLAA!

- tukee laitoksia oppimisen ja opetuksen laadunko-
hennuksessa,
- tarjoaa laitoksille mahdollisuus sisällyttää jatko-
koulutettavien ja opetushenkilöstön ohjelmaan
opetustaitoja kohentavaa koulutusta,
- juurruttaa opetuksen arviointi ja jatkuva kehittämis-
toiminta entistä paremmin laitosten työn kuvaan,
- tukee henkilökuntaa uusien oppimis- ja opetus-
ympäristöjen ja uuden teknologian hyväksikäy-
tössä omassa työssään,
- edistää laitosten ja oppiaineiden yhteistyötä yli
tieteenrajojen,
- tuo esiin olemassa olevaa osaamista opetuksen
saralla ja jakaa sitä,
- yhdistää opetus, sen kehittäminen ja tutkimus
vuorovaikutteiseksi kokonaisuudeksi,
- vakiinnuttaa opetuksen arviointi ja jatkuva kehit-

tämistoiminta luontevaksi osaksi laitosten arkea
ja TTS-suunnittelua,

- edesauttaa yhden tai useamman kehittämishank-
keen kohoaminen valtakunnalliseksi yliopisto-
koulutuksen laatuyksiköksi niin koulutuksen,
konsultoinnin kuin taloudellisenkin tuen avuin.

Kesäkuussa 2000 rehtori asetti opetuksen laatu-
hankkeelle tukiryhmän toimikaudeksi 1.9.2000–
31.12.2003. Ryhmän tehtäväksi määritettiin ope-
tuksen laatuhankeeseen tukeminen ideoimalla, moti-
voimalla henkilökuntaa osallistumiseen ja varmista-
malla hankkeen esteetön kulku ja siitä tiedottaminen
tiedekunnissa. Lisäksi ryhmän tuli seurata hankkeen
kulkua ja laatia siitä lopuksi ehdotus hankkeen tulos-
ten jatkojalostamiseksi. Ryhmän henkilöjäsenet on
esitelty liitteessä 2.

Ensimmäinen OPLAA!-tukiryhmän käytännön
tehtävistä oli muodostaa oppiainerajat ylittäviä ope-
tuksen laadun kehittämisryhmiä. Toinen tehtävä oli
johtaa kehittämisryhmille tarjottavan koulutus- ja
muiden tukipalvelujen suunnittelua. Tukipalveluita
voisivat olla esimerkiksi erilaiset pedagogiset kurs-
sit, toimintatutkimuksella tuetut kehittämisryhmät
ja portfoliokurssit.

Virtuaaliyliopistohanke

OPLAA!-tukiryhmän lisäksi rehtori asetti työryhmän myös Jyväskylän yliopiston virtuaaliyliopistohankkeelle, joka toimi opetuksen laatuhankeen tukiryhmän alaisuudessa. Virtuaaliyliopistoryhmän henkilöjäsenet on esitelty liitteessä 2.

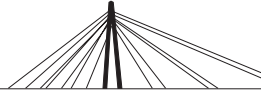
Virtuaaliyliopistohankkeen tavoitteina on kehittää eri laitosten opettajia mahdollisimman laajalti palveleva tukijärjestelmä ja vakiinnuttaa tieto- ja viestintäteknikka (TVT) yliopisto-opetuksen ja -tutkimuksen avuksi. Virtuaaliyliopistohanke jakaa määrärahaa kehittämishankkeille, jotka liittyvät tieto- ja viestintäteknikan käyttöön yliopisto-opetuksessa ja järjestää henkilöstökoulutusta tieto- ja viestintäteknikasta. Jyväskylän yliopiston laitoksilla on nykyisellään vireillä tai käynnissä kymmeniä verkko-opetushankkeita, joista osa on kansainvälisiä.

Virtuaaliyliopistohanke on toiminut OPLAA!n rinnalla omana projektinaan. OPLAA!lla ja virtuaaliyliopistohankkeella on myös ollut jatkuvaa yhteistyötä koulutuksen, kehittämishankkeiden ja konsultoinnin saralla.

OPLAA!-tiimi

Opetuksen laatuhankeen toiminnan suunnittelusta ja käytännön toteutuksesta vastasi hankekauden aikana OPLAA!-tiimi, joka toimi projektiorganisaationa toisen vararehtorin alaisuudessa. Henkilökuntaa tiimissä oli vuosien aikana seuraavilla nimikkeillä: pääkoordinaattori, korkeakoulupedagoginen suunnittelija, koulutussuunnittelija, koulutussuunnittelija (osa-aikainen) ja tiedottaja (osa-aikainen). Myös virtuaaliyliopistohankkeen koordinaattori ja Johtamisen laatuhanke JOPLAA:n projektisuunnittelija kuuluivat OPLAA!-tiimiin. OPLAA!ssa oli lisäksi mukana opiskelijoita harjoittelijoina yliopiston eri laitoksilta. Kaikki OPLAA!n toimihenkilöt osallistuivat muun muassa koulutuksen suunnitteluun ja toteutukseen (liite 2).

Henkilökunnan vaihtuvuus oli OPLAA!-tiimissä suurta. Pääkoordinaattoria ja korkeakoulupedagogista suunnittelijaa lukuun ottamatta henkilöt vaihtuivat kerran tai useammin kolmen vuoden aikana. Keskeisimpänä syynä vaihtuvuuteen oli laatuhankeen rahoituksen pätkittäisyys ja siitä johtuva epävarmuus työsuhteiden jatkumisesta. Henkilökunnan vaihtuvuuden myötä menetettiin useita kuukausia

tehokasta työaikaa perehdyttämiseen. Toisaalta uudet, osaavat henkilöt toivat toimintaan myös uusia näkemyksiä ja siten ehkäisivät sen kaavoittumista.

Työskentely OPLAA!ssa oli ilmeisesti kuitenkin hyvä referenssi, koska kaikki muualle siirtyneet sijoittuivat vastaaviin tai korkeampiin tehtäviin.

Opetuksen laatukulttuuria kehittämään

OPLAA!-hankkeen alussa, syyskuussa 2000 OPLAA!-tiimi vieraili vararehtori Paula Määtän johdolla kaikissa tiedekunnissa ja opetusta antavissa erillislaitoksissa tiedottamassa hankkeesta ja kuulemassa henkilökunnan arvioita. Vierailujen perusteella todettiin, että periaatepäätöksessä kirjatut tavoitteet olivat kaikille tiedekunnille ja erillislaitoksilla yhteisiä. Yhteiseksi tavoitteeksi voitiin myös määrittellä pysyvän järjestelmän tuottaminen opetuksen arvioimiseksi ja kehitystueksi.

Keskustelut nostivat esille runsaasti hankkeen toteuttamiseen, opetushenkilöstöön, opiskeluun ja opetuksen tieteelliseen perustaan liittyviä huolenaiheita. Itsearvioinnin uskottiin vievän aikaa ja resursseja ja laatuhankeprosessin pelättiin jättävän todellisen kehitystyön varjoonsa. Haasteena nähtiin

esimerkiksi tutkimusorientoituneen henkilöstön sekä tuntiopettajien motivoiminen ja sitoutuminen opetuksen arvioimiseen ja kehittämiseen. Myös opiskelijoiden sitouttaminen herätti huolta.

Opiskelun suhteen koettiin tärkeäksi löytää opintojen suunnittelun ja ohjauksen solmukohdat sekä löytää ratkaisumalleja opiskelun ja työn yhteensovittamiseen. Opiskelun näkökulmasta hankkeen toivottiin tuovan mahdollisuuksia ongelmakeskeiseen ja monitieteiseen opiskeluun sekä arviointi- ja palautejärjestelmien kehittämiseen. Opetukseen liittyvinä haasteina pidettiin tutkimuksen ja opetuksen yhteennivomista sekä uusimman tutkimustiedon välittymistä tieteenalan sisällä.

Opetushenkilöstön näkökulmasta OPLAA!-hankkeen koettiin kuitenkin tarjoavan mahdolli-

suuksia opettajien uudelleen sitouttamiseen, laitostarajat ylittävään yhteistyöhön, tiimiorganisaation kehittämiseen sekä kokonaistyöajan uudelleenarviointiin. Hankkeen toivottiin myös kehittävän ainelaitosten ja erillislaitosten yhteistyötä.

Syksyllä 2003 OPLAA! toteutti uudet tiedekuntakerrokset. Vierailujen aikana kuultiin kokemuksia OPLAA:n toiminnasta ja keskusteltiin tiedekuntien toiveista opetuksen laatujärjestelmäksi.

OPLAA!-tiimin edustajat vierailivat vuosien 2002–2003 aikana myös lähes kaikilla Jyväskylän yliopiston laitoksilla. Vierailujen aikana keskusteltiin opetuksen tukitoimista ja laitosten tarpeista niihin liittyen. Lisäksi käsiteltiin laitosten kokemuksia itsearviointista ja vertaiskeskusteluista, opetusansioiden huomioimisesta virantäytössä sekä opetuksen kehittämistoiminnasta laitoksilla.

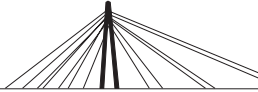
Opetuksen arviointi

Itsearviointi ja vertaiskeskustelu

Jyväskylän yliopiston hallituksen periaatepäätöksen ja sitä pohjastaneen ennakkosuunnitelman mukai-

sesti OPLAA! organisoiti ensimmäisinä tehtävinään laitosten itsearviointiprosessin. Itsearviointin tavoitteena oli saada esiin Jyväskylän yliopiston ja itseään arvioivien yksiköiden opetukseen liittyvät vahvuudet ja kehittämistarpeet. Itsearviointin kautta pyrittiin myös löytämään opetuksen kehittämiseen liittyviä teemoja. Itsearviointiprosessiin kuului olennaisena osana vertaiskeskustelu.

Laitokset ja oppiaineet ovat kovin erilaisia kulttuureiltaan ja tavoiltaan opettaa. Keskeisten ongelmien määrittämiseksi ja niiden myötä sopivien tukitoimien löytämiseksi sekä opetuksen vahvuusalojen esiin tuomiseksi OPLAA!ssa päädyttiin vapaamuotoiseen arviointiin. Laitos, oppiaine tai muu opetuksellisesti mielekäs yksikkö tekee itsearviointin kirjoittaen sen toiselle vastaavalle yksikölle. Tämä puolestaan antaa siitä palautteen yhteisessä keskustelutilaisuudessa. Jyväskylän yliopiston itsearviointin menetelmässä perusideaksi muodostui, että laitokset kirjoittavat itsearviointinsa itse valitsemalleen arviointikumppanille. Arviointia ei siis kirjoitettu hallinnollisesti ylemmälle taholle, vaan kollegoille jollakin toisella laitoksella tai yksikössä. Laitokset saivat toteuttaa arviointinsa haluamallaan tavalla ja kohdentaa sen oman opetuksen kannalta relevantis-

ti. Siten oletettiin saatavan paras ja reaalitilannetta kuvaava kartoitus.

Itsearviointin toimivuutta testattiin kokeilussa, jossa olivat mukana Jyväskylän yliopiston kielikeskus, valtio-opin laitos ja psykologian laitos. Yhtenä vaihtoehtona itsearviointinissa markkinoitiin Tekniikan Akateemisten Liiton kustantaman KOLA-työkalun kysymykset. KOLAn avulla voidaan nostaa esiin yhteisössä olevien näkemysten erilaisuus tarkasteltavaksi valituissa kysymyksissä. Työkalu tarjosi valmiita kysymysvaihtoehtoja ja käyttäjä voi myös luoda niitä itse. Keskeisimmäksi ja eniten aikaa vaativaksi osaksi kaikissa tapauksissa todettiin kysymysten laatiminen. KOLAn tarjoamien pääteemojen ja niitä tarkentavien alateemojen avulla tarkasteltiin erilaisia arvioitavan yksikön toimintaan ja opetukseen liittyviä seikkoja, ja arvioitiin niiden tärkeyttä sekä nykytilaa.

Samanaikaisesti oman itsearviointiprosessimme kanssa käynnistettiin valtakunnallinen Korkeakoulujen arviointineuvoston johtama opinto-ohjauksen laadun arviointi yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Jyväskylän yliopistossa ei kuitenkaan ryhdytty erilliseen opinto-ohjauksen arviointiin, vaan tema sisällytettiin yliopiston omaan itsearvi-

ointiin ja tuloksista raportoitiin tältä osin arviointineuvostolle.

Itsearviointi ja vertaiskeskustelu toteutettiin vaiheittain siten, että ensin suoritettiin laitosten tekemä tiedonkeruu ja sen analyysi. Tätä prosessia tukemaan Jyväskylän yliopiston hallintovirasto toimitti laitoksille tilastollista materiaalia, josta kävi ilmi laitoksen resurssit sekä opintosuoritusrekisteriin perustuvia tietoja, kuten opiskelijoiden määrät sekä suoritettut opintoviikot ja tutkinnot. Prosessia tukivat myös laitoksen opettajien ja opiskelijoiden laatimat palautekyselyt ja arvioinnit, joissa käytettiin joko laitoksen itsensä suunnittelemaa ja toteuttamaa lomaketta tai soveltuvin osin hyödynnettyä elektronista KOLA-lomaketta.

Toisena vaiheena toteutettiin itsearviointiraportin kirjoittaminen. Laitokset kirjoittivat itsearviointin itsenäisesti siten, että kaikki laitoksen henkilöstöryhmät ja opiskelijat osallistuivat prosessiin. Itsearviointi kirjoitettiin arviointikumppanille, joka välitettiin yhteistyössä OPLAA!-tiimin kanssa. Arviointikumppanin erilaisuuden ajateltiin edesauttavan uusien näköalojen löytymistä, siksi arviointikumppanin valinnassa rohkaistiin katsomaan omasta oppiainekulttuurista poikkeavien laitosten puoleen yli

tiedekunta- ja yliopistorajojen. Toisaalta arviointikumppani saattoi olla myös joko saman tai toisen tiedekunnan laitos. Oleellisena valinnassa pidettiin kuitenkin sitä, että arviointikumppanin valinnan perusteet argumentoitiin.

Kolmannessa vaiheessa pidettiin kehittämisseminaari, jossa arviointikumppanit keskustelivat ulkopuolisina arvioijina toistensa opetuksen kehittämistä itsearviointiraportin perusteella. Tavoitteena oli vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia sekä keskustella opetuksen kehittämisestä kollegiaalisessa hengessä.

Neljäntenä vaiheena oli mahdollisuus tuottaa laitoksen oman opetuksen portfolio, jossa laitos vetää yhteen itsearviointiprosessin kokemukset sekä tuottaa opetusportfolion, joka sisältää tiedot laitoksen opetuksesta, sen vahvuuksista ja heikkouksista.

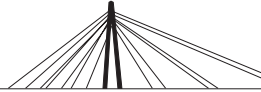
Itsearviointi toteutettiin jossain muodossa kaikissa laitoksissa. Joissakin laitoksissa jäi yhteenveto kuitenkin tekemättä ja noin 1/3 laitoksista ei käynnistänyt itsearvioinnin perusteella erityisiä kehittämistoimenpiteitä. Muutamalla laitoksella itsearviointi johti kurssimuutoksiin ja menettelytapamuutoksiin, kuten säännölliseen vuoropuheluun opiskelijoiden kanssa. Yhteen laitokseen perustettiin ope-

tuksen kehittämistyöryhmä.

Vertaisarviointia kokeili noin 2/3 laitoksista. Parissa laitoksessa vertaisarviointi oli selkeästi mieluisa kokemus. Parissa laitoksessa vertaisarviointi ei toiminut, eikä sen toimivuuteen uskottu, koska laitokset kilpailivat viime kädessä keskenään. Vertaisarviointi koettiin jonkin verran vieraaksi toimintamuodoksi.

Toteutetun itsearvioinnin perusteella kehitettiin OPLAA!seen ne toimintamuodot, joita ryhdyttiin viemään eteenpäin. Itsearviointien kautta saatiin myös tietoa laitosten opetuksen kehittämistarpeista. Koska itsearvioinneista ei hankkeen aikana muodostunut vuosittain toistuvaa käytäntöä, välitön kosketuspinta laitosten tarpeisiin ja toiveisiin menetettiin osittain. Tukitoimien koettiin etääntyvän laitosten ja opettajien konkreeteista ja ajankohtaisista tarpeista.

Syksyllä 2003, hieman ennen OPLAA!n hankkeiden päättymistä, laitoksia pyydettiin päivittämään itsearviointinsa toiminta- ja taloussuunnitelman yhteydessä tulosneuvotteluissa esiin otettavaksi. Itsearviointien päivitys jäi useilta laitoksilta tekemättä. Tehdyt päivitykset olivat usein muodollisia ja rutiininomaisia, mutta joissakin laitoksissa päivitykseen suhtauduttiin vakavasti ja asioihin paneutuen.

Palautteiden perusteella laitosten käsitykset itsearvioinnista kehittämistyön välineenä olivat enimmäkseen myönteisiä. Kovin paljon voimavaroja siihen ei kuitenkaan haluttaisi uhrata. Kattavaa itsearviointia voisi järjestää suhteellisen harvoin, esimerkiksi 3–4 vuoden välein. Sopivimpana pidettiin arvioinnin toteuttamista pienimuotoisena tai eri osaluaisiin eri vuosina keskittyen.

Opetuksen itsearviointitoiminnan juurruttaminen osaksi opetussuunnitelmatyötä on tulevaisuuden haaste. Työskentelytapana voi olla laitosportfolio-toiminnan käynnistäminen. Myös vertaisarvioiteja voidaan kehittää benchmarking-tasoisiksi.

Erittäin todennäköisesti kansainvälinen vertaileva arviointi tulee lisääntymään aikaisemmasta ja säännöllistymään määrävälein tapahtuvaksi laatu-järjestelmätyöksi. Arviointien sisällöstä ja syklistä tulee päättää laatu-järjestelmämme kannalta mielekkäin perustein yhteistyössä Korkeakoulujen arviointineuvoston ja muiden yliopistojen kanssa.

Toimiiko yliopisto-opetuksen paikallinen itsearviointi?

Osana OPLAA:ta toteutettiin Jyväskylän yliopiston itsearviointiprosessiin liittyvä tutkimus (Kallio 2002). Tutkimuksessa tarkasteltiin "Paikallisen itsearvioinnin menetelmän" (PIA) toimivuutta sekä laitosten ja tiedekuntien kokemuksia siitä.

Tutkimusraportin mukaan PIA-menetelmää pidettiin hyvänä menetelmänä, koska se johti laitoksia sisältävään ohjautuvaan toimintaan oman organisaationsa toimintakulttuurin arvioinnissa. Sekä laitokset että tiedekunnat korostivat laitosten itseohjautuvaa roolia prosessin edetessä. Menetelmä näytti lisäävän myös käytännöllisiä opetuksen kehittämisen toimia ja hankkeita.

KOLA-työkaluun suhtauduttiin sitä käyttäneillä laitoksilla kriittisesti. Menetelmällä oli liikkeellepaneva rooli sen tuodessa esiin asioita, jotka muutoin olisivat helposti jääneet huomiotta. Arviointi johti lukuisiin pedagogista toimintaa parantaviin hankkeisiin. Kuitenkin KOLA-menetelmä soveltuu lähinnä vain arviointiprosessin alkunpanijan roolin, sillä se ei kannata arvioinnin jatkamista alkua pidemmälle.

Yksilölliset arviointivälineet ovat tapa luoda motivoituneita käytänteitä. Tärkeänä suosituksena voidaan pi-

tää laitosten yksilöllisen arviointimenetelmän käyttämistä. Kuitenkin tällaiseen arvioinnin tekemiseen tulisi sisältyä myös tietty ulkoinen pakote, joka johtaa välttämättä toimintaan, koska muutoin arviointi helposti jää tekemättä. Arviointia on hyvä suorittaa jatkuvasti säännöllisesti 2–3 vuoden välein ja menetelmällisesti aina uudella tavalla motivaation säilyttämiseksi.

Arviointitulosten raportoinnista tulisi käydä selkeästi esiin laitoksen tarpeista nousevat pitkän aikavälin parannusehdotukset. Arvioinnin tulokset on muotoiltava aina käytännöllisesti ja sisällöllisesti, ei-määrällisesti, sisältäen toimenpide-ehdotuksia ja niihin liittyvän alustavan aikataulun.

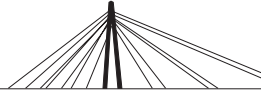
Vertaisarvioinnin onnistumiseksi on syytä panostaa oikeanlaisen vertaiskumppanin valintaan. Laajentuminen oman yliopiston ulkopuolelle on vertaisarvioinnissa etu, sillä tällöin voidaan minimoida saman yliopiston sisäistä kilpailua. Kansainvälisen arviointikumppanin valinta on osaltaan myös tulevaisuutta, koska globalisoinnin myötä yhteydet eri maiden yliopistojen välillä tulevat tiivistymään. Eri maiden opetuskäytänteiden vertailu ja arviointi voi sinällään olla uusia arviointikäytänteitä luova prosessi.

Kallio, E. 2002. Yksilöllisiä heijastuksia – toimiiko yliopisto-opetuksen paikallinen itsearviointi? Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 2:2002. Helsinki: Edita.

Opintojen tilastointi

Yliopistoissa on käytettävissä opintorekisteri, johon kirjataan opiskelijakohtaisesti opintojen eteneminen. Tätä rekisteriä hyödynnettiin OPLAA!ssa Jyväskylän yliopistossa suoritettavien opintojen suunnittelussa. Rekisteristä tuotettiin yliopistomme atkkeskuksen, opiskelijapalveluiden ja Koulutuksen tutkimuslaitoksen kanssa yhteistyössä opintojen edistymistä kuvaavia tilastoja. Tuotettavat tilastot monipuolistuivat vuosittain laitosten ja tiedekuntien toivomusten mukaisesti. Opintojen edistymistilastojen kehittämisessä OPLAA! teki yhteistyötä Tampereen yliopiston ja Turun yliopiston opintotilastoinnista vastaavien asiantuntijoiden kanssa.

Opintojen edistymistä kuvaavan tilastoinnin tarkoituksena oli selvittää, kuinka opiskelupaikkoja käytetään ja miten opinnot edistyvät sekä kartoittaa, missä ovat opetuksen ja opiskelun kehittämistä vaativat kohdat. Tilastoja ryhdyttiin julkaisemaan sään-

nöllisesti, jotta niitä voitaisiin hyödyntää opetuksen kehittämässä mahdollisimman tehokkaasti kaikilla tahoilla. OPLAA:n toiminnasta saaduissa palautteissa tilastotiedot koettiin korostuneen tärkeäksi. Kaikissa tiedekunnissa koettiin tarpeelliseksi saada myös tulevaisuudessa jatkuvaa hallinnollista tietoa opiskelun edistymistilastoista. Myös erilaisiin yksityiskohtaisempiin tilastotietoihin ilmeni tarvetta. Eräät tiedekunnat ryhtyivät aktiivisesti kehittämään tilastojen käyttöä ja pyysivät lisätietoja muun muassa kaksiportaisen tutkinnon suunnittelutyötä varten.

Opintojen edistymisen tilastointi tiedekunnittain, laitoksittain ja oppiaineittain selventää opintojen luonnetta ja antaa suuntaa opetuksen kehittämälle. Tehokas tilastotuotanto on myös yksi laatujärjestelmän kulmakivistä. Tavoitteena on järjestää ja resursoida jatkuva tilastotuotanto vuoden 2004 aikana.

Pedagogiset ratkaisut

OPLAA!-hanke järjesti Jyväskylän yliopiston henkilökunnalle monipuolisia ja monitieteisiä oman työn kehittämiseen tähtäviä tapahtumia. Vaikka ta-

pahtumista puhuttiin OPLAA!-koulutuksina, niiden ensisijaisena tavoitteena oli koota opetuksen kehittämisestä kiinnostuneita henkilöitä pohtimaan yhdessä opetuksen ja oppimisen kysymyksiä. Osallistumiskertoja koulutuksiin kirjattiin lukuvuosittain noin 450.

Koulutuksissa hyödynnettiin Jyväskylän yliopiston laitosten omaa osaamista, mutta koulutusta tarjottiin myös yhteistyössä muiden yliopistojen kanssa. OPLAA!n koulutuksen muodot ja sisällöt pohjautuivat sekä laitosten kehittämishaluihin että ajan-

Miksi humanisti valmistuu? –seminaari järjestettiin Jyväskylän yliopistossa keväällä 2001.

kohtaisiin valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin.

Koulutustilaisuudet toteutuivat toritapaamisina, teemaseminaareina sekä työpajoina. Tapahtumien sisältöjä jäsensivät toriteemat, jotka syntyivät laitosten itsearviointien pohjalta. Toriteemoiksi muodostuivat: a) Ammattikuvat ja asiantuntijuus, b) Akatemisen asiantuntijan yleisvalmiudet, c) Opetus- ja opiskelusuunnitelmat, d) Sitouttaminen, ohjaus, arviointi ja palaute sekä e) Yliopisto-opetuksen työmuodot. Koulutukset kulkivat pitkältä samoilla nimillä lukukaudesta toiseen. Niiden sisällöt olivat teemoittaisia jatkumoina, mutta käsittelivät samaan aihepiiriin liittyviä asioita eri näkökulmista.

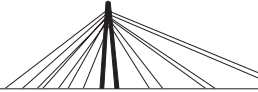
Toritapaamiset

Toritapaamisten päätarkoituksena oli koota eri alojen opettajia vaihtamaan kokemuksiaan hyvistä opetuskokeiluista ja opetuskäytännöistä. Toritapaamisilla käsiteltiin myös esimerkiksi kaksiportaista tutkintorakennetta, opinto-ohjausta, henkilökohtaisia opintosuunnitelmia sekä projektin- ja ajanhallintaa. Keväällä 2003 yhtenä OPLAA:n asiantuntijavieraana oli professori James P. Sampson (Florida State University), joka luennoi opiskelijoille suunnatun

www-palvelun suunnittelusta. Kiireestä ja ajanhallinnasta kertoivat täysille saleille dosentti Salli Saari (YTHS) ja professori Juha Siltala (Helsingin yliopisto).

Teemaseminaarit

Teemaseminaarit kokosivat tietystä toriteemasta kiinnostuneet henkilöt yhteen pohtimaan kyseistä teemaa pitkäjänteisemmin. Osallistujat pystyivät halutessaan liittämään teemaseminaarityöskentelynsä osaksi yliopistopedagogisia opintoja. Tavoitteellisesti koulutukseen osallistumalla voi opetushenkilökunta käyttää koulutusta pätevyitysmiskoulutuksena ja koota 15 opintoviikon yliopistopedagogisen opintokokonaisuuden. Osa ainelaitoksista hyväksyi koulutukseen osallistumisen myös osaksi jatko-opintoja. OPLAA-teemaseminaareissa pohdittiin muun muassa kaksiportaiseen tutkintorakenteeseen, ajanhallintaan, portfolioihin ja verkko-opetukseen liittyviä kysymyksiä. Jyväskylän seminaarissa suunniteltiin eri tieteenaloja yhdistäviä monitieteisiä projektiopintoja Jyväskylän teeman ympärille. Jyväskylää tarkasteltiin esimerkiksi ympäristötieteiden, kulttuurihistorian, ympäristölainsäädännön ja liikuntasuunnittelun näkökulmista.

Työpajat

Työpajat olivat yksi osa henkilöstö- ja pätevyitysmis-koulutusta. Ne toimivat johdatuksena yliopistopedagogiikkaan ja sen käsitteiden haltuunottoon. Työpajat tähtäsivät oman opetuksen tutkivaan analysointiin ja kehittämiseen yhdistämällä pedagogisen näkökulman oman opetushankkeen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Työpaja koostui kolmesta työseminaarista sekä pienryhmätyöskentelystä. Se piti sisällään korkeakouluopettajan omaan opetus-työhön liittyvän opintojakson suunnittelun, kokeilun ja arvioinnin, opetuksen suunnittelua tukeviin työpajoihin osallistumisen sekä osallistujien pitämät oppimispäiväkirjat. Työpajoja järjestettiin OPLAA:n hankekauden aikana kolme ja niihin osallistui yhteensä 30 henkilöä.

Pedagoginen koulutus

Yliopisto-opetuksen teoreettiset opinnot voitiin koota yliopistopedagogiseksi opintokokonaisuudeksi. Yliopisto-opetusta- ja oppimista käsitteleviä teoreettisia opintokokonaisuuksia olivat 1) Tieteellisen opetuksen historia, 2) Tieteellisen opetuksen sosio-

logia, 3) Tieteellisen opetuksen filosofia, 4) Kehityopsykologinen näkökulma tieteelliseen opetukseen ja 5) Aikuisen oppiminen ja opettaminen. Lisäksi opiskelijoilla oli mahdollisuus osallistua joillekin kasvatustieteen laitoksen aikuiskouluttajan pedagogisten opintojen luennoille.

OPLAA! järjesti jatkuvan koulutuksen rinnalla yksittäisiä koulutuksia, kuten portfoliokoulutuksen sekä laitosten tarpeista nousevia seminaareja ja teemapäiviä. Kokeiluajan toimintoihin liittyi myös yksittäisiä tapahtumia, jotka käsitelivät valtakunnallistekin ajankohtaisia teemoja. Tällaisia olivat muun muassa valtakunnalliset seminaarit ”Miksi humanisti valmistuu?” keväällä 2001 ja Peda-forumin opetuksen kehittämispäivät keväällä 2003. Tapahtumissa oli osallistujia yhteensä noin 350 henkilöä ja edustettuina olivat lähes kaikki maamme yliopistot ja korkeakoulut.

Konsultaatio

OPLAA! järjesti hankekautensa aikana myös konsultaatiota tiedekunnille, laitoksille sekä yksittäisille opettajille näiden tarpeiden mukaan. Konsultaatiota annettiin muun muassa opetuksen laadun kehittä-

mishankkeille ja laatuyksikköhakijoille (ks. myöh.). OPLAA! myös jakoi varoja yliopiston ulkopuolisen konsulttiavun järjestämiseksi. Laitoksissa, joissa ei juurikaan osallistuttu OPLAA:n koulutustapahtumiin, toivottiin mieluummin juuri konsultaatiota. Henkilökunnan uskottiin sitoutuvan siihen koulutusta paremmin, sillä huomio keskittyisi selkeämmin vain tiettyyn projektiin.

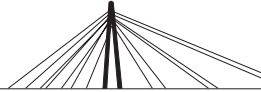
OPLAA:n monipuolisen koulutustoiminnan jatkamista pidettiin tärkeänä. Koulutuksen sisällön ja toteutuksen suhteen eri tieteenalojen näkemykset erosivat toisistaan. Koulutustarjonnan runsautta pidettiin joissakin tapauksissa ongelmallisena, koska mahdollisuudet osallistua koulutuksiin halukkuudesta huolimatta olivat rajallisia päällekkäisen opetuksen ja muiden työkiireiden takia. Joillakin laitoksilla tämä ongelma ratkaistiin kierrättämällä osallistumista siten, että laitokselta oli aina joku vuorollaan paikalla koulutuksissa. Jatkoa ajatellen yhdeksi ratkaisuksi ehdotettiin koko yliopiston yhteisiä koulutuspäiviä, jolloin kaikilla olisi mahdollisuus osallistua.

Arviointia

OPLAA:n tarjoama tuki eri muodoissaan koettiin pääsääntöisesti tärkeäksi. Erityisen tärkeänä pidettiin pedagogista tukea ja toimimista opettajien omien ajatusten ja toiminnan peilinä. OPLAA:n toritapaamisissa ja teemaseminaareissa käsiteltiin joidenkin mielestä tiettyjä teemoja vain hetkellisesti, vaikka koulutuksen ja tuen toivottiin olevan pitkäkestoisempaa ja jatkuvampaa.

Henkilökunnan pedagogisen osaamistason nostaminen on opetuksen laatutyön menestyksen perusedellytys. Yliopistopedagogiikkaan liittyviä opintojaksoja onkin oltava tarjolla säännöllisesti. Opintojaksojen tulee mahdollisimman usein olla liitettävissä tavoitteellisiin opintokokonaisuuksiin.

Kysyntä opettajakelpoisuuden tarjoavasta koulutuksesta on kasvanut nopeasti. Koulutuksen pysyväisluonteisen resurssoinnin järjestäminen onkin yksi lähiajan päätavoitteista. Jyväskylän yliopiston henkilöstölle tarjotaan sekä yliopistopedagogiikan perusopintokokonaisuutta että mahdollisuus hankkia yleinen opettajankelpoisuus suorittamalla aikuiskouluttajan pedagogiset opinnot.

Opetuksen kehittämishankkeet

Hankkeiden kirjo

OPLAA! rahoitti toimikautensa aikana konkreettista opetuksen laadun kehittämistä erilaisina hankkeina. Kehittämishankkeet olivat laitosten ja opettajaryhmien hankkeita, joiden tarkoituksena oli

tuottaa tietoa ja ratkaisuja, jotka hyödyntäisivät useiden tieteenalojen opetusta.

OPLAA!lta saattoi hakea taloudellista tukea hankkeen vaatimiin koulutus- ja konsultointikustannuksiin ja erityisesti hankkeen vaatimaan suunnittelutyöhön. Hankkeille esiteltiin yliopistossa käynnissä olevaa opetuksen ja oppimisen tutkimusta sekä pyrittiin luomaan yhteistyötä koulutuksen tut-

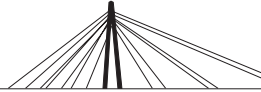
kijoiden kanssa. Toimivista hankkeista kerättiin materiaalia virtuaaliseen Pedagogiseen muistiin.

Erityisesti OPLAA!sta pyrittiin resurssimaan ja myöntämään tukea hankkeille, joissa etsittiin ratkaisua tieteellisen opetuksen keskeisiin ongelmiin. Niissä piti olla todettavissa jokin pedagoginen idea. Rahoitettujen hankkeiden toivottiin tuottavan tietoa ja ratkaisuja monien tieteenalojen opetukseen, jolloin tuloksilla olisi merkitystä laajalle opiskelijajoukolle. Monitieteisyyttä pyrittiin myös lisäämään yhdistämällä samoja aihealueita kehittäviä hankkeita. Hankkeiden valmistelun ja toteutuksen toivottiin perustuvan tieteen ja laitostenväliseen yhteistyöhön sekä pidempiaikaiseen kehittämistyöhön sitoutumiseen. Määrärahaa saivat hakea myös edellisinä vuosina tukea saaneet hankkeet. Selkeästi tieto- ja viestintäteknikkaan liittyvät hankkeet hakivat määrärahaa ensisijaisesti virtuaaliyliopistohankkeelta. Tukea saaneet kehittämishankkeet olivat monimuotoisia: puolivuotisia koordinoiteja, useiden hankkeiden yhteistä työskentelyä ja yksittäisten opettajien kokoontumisia opetuksen kysymysten äärelle. Rahoitusta saaneet hankkeet on esitelty liitteessä 3.

Ensimmäisenä hankerahavuotena (2001) käyn-

nistettiin kaikkiaan 22 hanketta runsaan 100 000 euron tuella. Seuraavana kahtena vuonna rahallisesti tuettujen hankkeiden määrä kohosi 54:ään, joista osa oli yhteisiä virtuaaliyliopistohankkeen kanssa. Hankkeista yhdeksän sai jatkorahoitusta, kukin enintään yhden kerran. OPLAA!n toivomuksesta kaksi tieteellisen ajattelun kehittämiseen keskittyntä hanketta yhdisti voimansa monitieteiseksi hankkeeksi ja vastaavasti seitsemän ohjausteeman hanketta yhdisti toimintaansa koulutuksen ja konsultaation osalta. Osa vuoden 2003 hankerahasta varattiin Korkeakoulujen arviointineuvoston järjestämään koulutuksen laatuksikkökilpailuun osallistuneille (ks. myöh.).

Laitokset toivoivat hankerahoitusta käytettävän tukimuotona jatkossakin. Samalla toivottiin, että hankekohtaiset summat olisivat suurempia ja että rahoitus voitaisiin kerralla myöntää pitkäkestoisemmin. Kuitenkin myös lyhytkestoisetkin opetuksen kehittämis- tai tutkimushankkeet saattavat antaa ratkaisevan sysäyksen merkittäville kehittämisohjelmille. Rahoituksen kanavoiminen pääsääntöisesti muutaman suuren kehittämisohjelman henkilöresursseihin saattaa kuitenkin olla tehokkain keino rajallisen panostuksen käyttämiseksi optimaalisesti.

CASE: HIIOP! – Ryhmän kanssa eksyksissä

"Etsitään ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita opetuksen kehittamisestä."

"BINGO!", ajattelimme. Joku vielä välittää siitä, että yliopistossa opetetaan hyvin. Ja on kiinnostunut kehittämään opetusta. Keväällä 2001 lähdimme ryhmässä pohtimaan oman opetuksemme kehittämistä. Ryhmämme alkoi vaivihkaa kutsua itseään 'HIIOP'iksi'. Sanan etymologia sivuaa hieman 'OPLAA!'-termiä, joka sirkuskielellä tarkoittaa hyppäämistä. Tälle, vähän kuin vaivihkaa syntyneelle ryhmälle, ei kukaan ryhtynyt jakamaan ohjeita, kehittämistavoitteita, evaluointikriteereitä – tulkellisuuden tulkintaa.

Toki olemme kokeilleet omassa opetuksessamme erilaisia ideoita, varsinkin itsenäistävän oppimisen kannalta. Olemme pohtineet, miten opiskelijan ja opettajan henkilökohtainen saa tilaa opetuksessa. Voiko omakohtaisesti tärkeä muuttua oppimista ja opiskelua suuntaavaksi ydinvoimavaraksi? Miten tulla toimeen oman kesken-eräisyytensä ja epävarmuutensa kanssa? Onko ylimalkaan lupa olla välillä eksyksissä – sekä yksin että ryhmässä?

Miksi eksyksissä? Siksi, että uuden oppiminen edellyttää hämminkiä, epätoivoa, ahdistusta – ja porukkaa

avuksi. Vastuu omasta oppimisesta synnyttää ahdistusta ja vastuu toisen oppimisesta toivottavasti vielä enemmän. Mistä minä tiedän, mikä on minulle hyväksi? Mistä minä tiedän, mikä on tuolle porukalle hyväksi?

Saimme rahaa omaan työhömmö ja olemme käyttäneet sen pääasiassa kahvitukseen. Istumme ringissä ja juttelemme. Mitä kuuluu ja mitä olet tehnyt? Enemmän olemme keskustelleet siitä, mitä oppiminen ja opettaminen ovat, kuin kehittäneet määrätietoisesti omia projektejamme. Olemme siis järjestäneet aikaa pohtimiselle ja kysymiselle. Rahoitusta olemme käyttäneet myös omaan koulutukseemme: järjestimme seminaarin ongelmaperustaisen oppimisen tiimoilta. Jokainen meistä kutsui yhden ystävän mukaan seminaariin. Teimme myös posterin, jota on esitelty Peda-forumissa Tampereella sekä OPLAA!-torilla keväällä 2002.

Ryhmämme on toiminut hyvin. Minkä vuoksi? Sillä oli taitava alkuunsaattaja ja yhteinen tavoite! Työskentely on ollut vapaamuotoista ja määrätietoista yhtä aikaa. Emme ole pyrkineet mihinkään uudistuksiin, vaan kehittäneet omaa opetustamme ja pohtineet työtämme ja itseämme osana Jyväskylän yliopistoa. Moni asia tässä yliopistossa tehdään nurinkurisella tavalla hallinnosta alkaen. Usko työn tekijän ymmärrykseen omasta työstään tuntuu puuttuvan ja hänelle sanellaan, mikä on hyvä ja

miten pitää toimia. Tämä pätee laitoksen johtajista jokaiseen opiskelijaan. Aina on joku, joka tietää paremmin vaikeei viitsi tai ehdi ottaa asioista selvää. Mistä tulee luottamus opettajan tai opiskelijan omaan näkemykseen ja vastuuseen? Tämä meitä on askarruttanut ja omissa opetuksessamme olemme yrittäneet tukea opiskelijan omaa vastuuta oppimisestaan.

Mitä olemme tehneet? Herättäneet henkiin yliopiston idean – kysyä ja kyseenalaistaa. Istumme kehässä, kuuntelemme toisiamme ja tutkimme sitä, mikä on hyvää oppimista ja mistä kaikesta on päästävä eroon, jotta hyvä oppiminen tulee opiskelijan ja opettajan arjeksi.

Mikä oli syvintä? Varmuuden tunne ja öljyä laakereille? Ei, vaan päinvastoin: epävarmuus ja hiekkaa rattaisiin. Kuinka tämä pitäisi ymmärtää? Kyseessä on asia, jota yliopistomaailma visusti pitää kullassa takana. Sen nykyisessä puhettavassa tuskin löytyy sijaa selaiselle, joka vähänkin viittaa epärointiin, epävarmuuteen; omaan sijaan ja omaan tilaan.

Tuula Hirvonen / kielten laitos, englanti

Paula Kalaja / kielten laitos, englanti

Maija-Liisa Makkonen / varhaiskasvatuksen laitos

Anita Malinen / kasvatustieteen laitos

Pentti Moilanen / opettajankoulutus

Anne Pitkänen-Huhta / kielten laitos, englanti

Martti Silvennoinen / liikuntakasvatuksen laitos

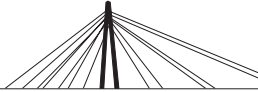
Liisa Lautamatti / kielten laitos, englanti

Alkuperäinen artikkeli ilmestyi Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvän erikoisnumerossa toukokuussa 2003.

Pedagoginen muisti – hyvien opetuskokemusten tallentaja

Tutkimuksen avulla saavutettu tieto on perinteisesti hyvin dokumentoitu. Opetuksen saralla toteutettuja innovaatioita ja hyviä käytänteitä ei ole vastaavalla järjestelmällisyydellä dokumentoitu ja saatettu muiden tietoon (esim. Kallio 2000). Tätä epäkohtaa pyrittiin korjaamaan OPLAA!n hankekauden aikana. Pedagoginen muisti -projekti käynnistettiin OPLAA!n, yliopistopedagogiikan yhteistyö- ja asiantuntijaverkosto Peda-forumin sekä Suomen virtuaaliyliopiston IT-peda -verkostohankkeen yhteisprojektina. Pedagogista muistia hallinnoidaan Jyväskylän yliopistossa.

Pedagoginen muisti (<http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi/pedamem/>) on valtakunnallinen virtuaaliym-

päristö, johon voidaan tallentaa hyviksi koettuja opetuksen käytänteitä. Internetissä toimivalla avoimella foorumilla korkeakouluopettajat voivat esitellä lupaavia opetuskokeilujaan ja tarjota opetuksen kehittämistyön virikkeitä muille. Ympäristö on toimitettu ja hakusanoja hyödyntävä, mutta myös vuorovaiikutteinen. Käyttäjällä on mahdollisuus kysyä dokumentoiduista opetustavoista ja kommentoida niitä.

Pedagogiseen muistiin on viety kuvauksia yksittäisten korkeakouluopettajien toteuttamista opetuskokeiluista, laitosten toteuttamista opetuksen kehittämishankkeista ja korkeakoulujen arviointineuvoston valitsemista opetuksen laatuksiköistä. Tarpeeksi laajalle pohjalle rakennettuna Pedagoginen muisti voi toimia eräänlaisena valtakunnallisena opetuksen laadun indikaattorina ja se luo vertailupohjan erilaisten opetuksellisten yksiköiden ja hankkeiden laadun arvioinnille. Lisäksi Pedagogiseen muistiin dokumentoidut ja arvioidut yksittäiset kokeilut voidaan hyödyntää tutkimustarkoituksiin.

Pedagogisen toiminnan kokeillut rakenteet

OPLAA:n toiminnan aikana kokeiltiin ja toteutettiin pedagogisen toiminnan kehittämiseksi joitakin ajatuksellisia ja rakenteellisia periaatteita ja näkökulmia, jotka olivat laajempina kokonaisuuksina OPLAA:n toimintamuotojen taustalla. Nämä seuraavana esiteltävät kokeillut rakenteet pyrkivät ohjaamaan ja tukemaan opetuksen kehittämistä ja sen organisoimista laajempien strategisten linjojen taustalla osana opetuksen laadunvarmistusta.

Pedagoginen johtajuus

OPLAA:n toimintakauden aikana nousi sekä kansallisessa että yliopiston sisäisessä opetusta koskevassa keskustelussa selkeästi esiin pedagogisen johtajuuden teema. OPLAA:ssa pyrittiin muodostamaan pedagogisesta johtajuudesta eli opetustoiminnan johtamisesta tiedostettu tehtävä laitoksille. Hankkeen aikana kokeiltiin pedagogisen johtajuuden määrittämistä toiselle vararehtorille sekä laitosten varajohtajille. Laitosten varajohtajien tehtäväkuva oli kuitenkin hyvin vaihteleva ja vakiintumaton

eri laitoksilla. Samoin opetustoiminnan johtamisessa oli laitoskohtaisia eroja.

Laitosten opetustoiminnan johtamista ja johtajuuden selkeää määrittämistä pidettiin laitoksilta saadun palautteen perusteella yleisesti hyvänä toteutuksena. Pedagogisen johtajan keskeisimmäksi rooliksi nähtiin keskustelun ylläpitäminen opetuksesta ja sen kehittämisestä. Joillakin laitoksilla oli myös jo aiemmin toiminut tai OPLAA:n toimintaan liittyen perustettu opetuksen kehittämissyömiä tai yksittäiset opettajat olivat kehittäneet opetusta yhdessä, esimerkiksi hakeakseen opetushankkeilleen rahoitusta OPLAA:lta. Eräillä laitoksilla työryhmän puheenjohtajat vastasivat opetuksen kehittämistoimista sekä opetusohjelman ja opinto-oppaan suunnittelun organisoinnista.

Pedagogisen johtajuuden osalta on syytä kartoittaa, millaisia kokemuksia laitoksilla on erilaisista edellä kuvatuista toteutustavoista. Pedagogisen johtajan toimenkuvaa ja asemaa laitoksilla tulee selkiyttää sekä organisoida pedagogisille johtajille koulutusta. Tätä koulutusta voidaan järjestää yhteistyössä Jyväskylän yliopiston Johtamisen laatuhankeeseen, JOPLAAn kanssa.

Tiedekuntataso on keskeinen pedagoginen toimija tutkinnon sekä työ- ja opetussuunnitelmien vahvistamisen osalta. Tiedekuntatasoista pedagogista toimintaa tulisikin vahventaa. Eri tiedekuntien menettelyjen pohjalta voidaan kokeilla erilaisia toteutustapoja. Jotta pedagoginen johtaminen voisi olla hedelmällistä, erilaiset laitokset, yksiköt ja tieteenalakuulttuurit tulee saattaa keskustelemaan keskenään ja oppimaan toisiltaan hyviä käytäntöjä jakaen. Opetuksen laadunvarmistuksessa onkin olennaista rakentaa yhteyksiä eri tasojen pedagogisen johdon välille.

Tieteidenvälisyys

Eri tieteenaloille on kehittynyt niille ominaisia opetus- ja opiskelumuotoja. OPLAA:ssa edistettiin ja kannustettiin eri tavoin tieteen välistä kanssakäyntiä, jotta opetusratkaisut siirtyisivät myös toisten tieteenalojen käyttöön. Tieteiden välistä toimintaa organisoitiin ja toteutettiin OPLAA:n kokeilukautena monimuotoisesti muun muassa kehittämishankkeina, keskustelutoreina, workshoppeina ja seminaareina.

Tieteidenväliseen toimintaan osallistuneet henkilöt antoivat jaetusta asiantuntijuudesta myönteistä palautetta. Kuitenkin monet laitokset ja jotkin tiedekunnat eivät osallistuneet aktiivisesti tieteidenväliseen opetuksen kehittämistoimintaan. Laitosvierailujen perusteella osoittautui, että tieteidenvälisiä toimintaa eivät pitäneet niin merkityksellisenä ne opetusyksiköt, joiden opetuksessa korostettiin tietosisältöjä.

Tieteidenvälisestä toiminnasta ja sen tärkeydestä tuli esiin kaksi toisistaan poikkeavaa näkökulmaa. Ensimmäisen näkemyksen mukaan laitoksilla opetuksen kehittämisessä nähtiin keskeiseksi oman tieteenalan sisältöjen hallinta ja sisältöjen valinta opetukseen. Näkemyksessä painotettiin oman tieteenalan erityisluonnetta, joten tieteidenvälisestä keskustelusta ja yhteistyöstä ei katsottu olevan riittävästi hyötyä. Opetuksen kehittämisen rahallinen tuki tuli näiden laitosten mielestä kohdentaa ko. tieteenalalle. Tarpeellisiksi opetuksen kehittämistoimiksi nähtiin ensisijassa oman laitoksen konsultointi sekä mahdollisuus yhteistyöhön oman tieteenalan piirissä muiden yliopistojen kanssa.

Toisen näkemyksen mukaan OPLAA:n organisoimaa monitieteistä keskustelua ja yhteistyötä pi-

dettiin erittäin merkittävänä ja tärkeänä. Näkemys koski sekä toritoimintaa, teemaseminaareja, workshoppeja että hankerahoitusta. Nämä laitokset pitivät myös tärkeänä sitä, että opetuksen kehittämistoimintaa jatketaan keskitettynä ja tieteenalat ylittävänä.

Tieteidenvälisen toiminnan hedelmällisyydestä on saatu sekä teoreettista että empiiristä tutkimuksellista näyttöä, joka puoltaa erilaisten näkökulmien merkitystä innovatiivisessa toiminnassa. Tieteidenvälinen, monitieteinen ja tieteenalalta toiselle metodeja siirtävä kulttuuri vaatii kuitenkin aikaa kehittyäkseen.

Jo käytettyjä monitieteisiä työskentely- ja tukimuotoja jatketaan edelleen. Esimerkiksi Jyväskylän yliopiston esiopetuksen maisteri- ja tohtoriohjelma, Jyväsjärvi-projekti ja hyvinvointiteknologian maisteriohjelma ovat kiinnostavia monitieteisen opetuksen suunnittelun ja toteutuksen laboratorioita, joiden parista jatkossa saataneen ideoita muuhunkin opetuksen kehittämiseen.

Pedagoginen avoin keskustelu

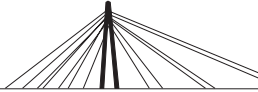
Opetusta koskeva tietous ja kokemukset jäävät helposti vain opettajan ja hänen opiskelijoidensa väliseksi. Opetuksen toteutus on pitkään koettu hyvin henkilökohtaiseksi asiaksi. Niinpä yliopisto-opetuksen pedagoginen tietämys ei ole välittynyt ja kumuloitunut. Pedagogiikasta keskustelua ei ole myöskään pidetty yhtä arvostettavana kuin tutkimusta koskevaa keskustelua. OPLAA! järjesti monitieteisiä keskustelumahdollisuuksia, joihin keskustelun alustajiksi kutsuttiin alansa parhaita asiantuntijoita omasta ja muista yliopistoista sekä eri tieteenaloilta.

OPLAA!n organisoimaa opetusta koskevaa keskustelua pidettiin merkittävästi opetuksen kehittämistä edistäneenä. OPLAA!n myötä opetuksesta ja sen kehittämisestä koettiin tulleen laitosten legitimiä toimintaa. Myös jatkossa tulee tarjota ihmisille mahdollisuuksia kokoontua keskustelemaan ajankohtaisista aiheista monitieteisesti ja epämuodollisesti. OPLAA!n tilaisuuksien monialaisuutta jalostetaan edelleen liittämällä niihin esimerkiksi verkko-opetuksen näkökulma.

Virtuaalitoimintojen integrointi muuhun opetuksen kehittämiseen

Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen opetuksessa on usein irronnut omaksi sektorikseen. OPLAA!ssa virtuaaliyliopiston toiminta organisoitiin opetuksen laatuhankeeseen yhteyteen, vaikkakin siinä omaksi sektorikseen. OPLAA!n ja virtuaaliyliopistohankkeen yhteistyö ulottui yhteisistä koulutustilaisuuksista ja toritapahtumista arvioinnin ja ohjauksen järjestelmien sekä Pedagogisen muistin kehittelyyn. Yhteistyö virtuaaliyliopistohankkeen ja muun opetuksen kehittämistyön välillä lisääntyi ja osoittautui opetuksen kehittämisen kannalta tarpeelliseksi. Laitoksilla OPLAA!ta ja virtuaaliyliopistoa ei usein miellettykään erillisiksi toiminnoiksi, vaan niiden nähtiin kuuluvan luonnollisesti yhteen.

Virtuaaliyliopistotoimintaa kokonaisuutena arvioidaan osana yliopiston laadunvarmistusta. Keskenkäisiä yhteisiä hankkeita jatketaan ja uusia hankkeita kehitellään yhteistyössä. Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi eHOPS, ePortfolio, laitosportfolio, jatko-opintoja tukeva virtuaaliareena, www-pohjainen palautejärjestelmä ja Pedagoginen muisti.

Tutkimuksen yhdistäminen opetuksen kehittämistyöhön

OPLAA!n organisoimaan opetuksen kehittämistyöhön otettiin mukaan Koulutuksen tutkimuslaitoksen, kasvatustieteen laitoksen ja psykologian laitoksen tutkijoita. Tutkijat toimivat muun muassa asiantuntijoina, kouluttajina, tukiryhmän ja sen työryhmien jäseninä.

Tutkimuksen ja tutkimuksellisuuden integroiminen kehittämistyöhön koettiin hyväksi toimintamuodoksi ja sen jatkuminen tärkeäksi. Laitoksilla opetuksen kehittämistyötä tekevät ihmiset ovat saaneet tutkimuksellisuuden kautta syvempää ymmärrystä omasta toiminnastaan. Opetuksen kehittämishankkeiden ja -ohjelmien tutkimuksellistaminen tulee olemaan keskeisessä asemassa tukiresurssien suuntaamisessa. Ohjauksen kehittäminen ja monitieteisyys tulevat olemaan sekä kehittämistyön että tutkimuksen kannalta tärkeimpiä teemoja tulevina vuosina. Tutkimuksellisuus tulee säilyttää myös osana OPLAA!ssa toimivien työtä.

Tiedotus pedagogisen keskustelun ylläpitäjänä

OPLAA! teki opetuksen kehittämistoimintaa näkyväksi monin kokeilevin tiedotusmuodoin. Käytössä olivat pääasiassa www-sivut hankkeen esittelyyn sekä verkkolehti ajankohtaisista asioista, koulutuksista ja niiden sisällöistä tiedottamiseen. Näiden lisäksi opetuksen laatutyötä käsitteleviä artikkeleita julkaistiin Jyväskylän yliopiston sisäiseen sekä ulkoiseen jakeluun suunnatussa tiedotuslehti Tiedonjyvässä.

Syysyä 2003 lukuun ottamatta OPLAA! ja virtuaaliyliopistohanke julkaisivat kevät- ja syyskauden alussa koulutuskalenterin, mikä jaettiin laitoksille julistemuotoisena. OPLAA!-hanke vastasi myös laitoksille jaetun henkilöstökoulutusoppaan toimitamisesta. Opas sisälsi OPLAA!-hankkeen, virtuaaliyliopistohankkeen, atk-keskuksen, kirjaston sekä henkilöstökoulutusyksikön koulutustapahtumat.

OPLAA! julkaisi hanke kautensa päätteeksi toukokuussa 2003 Tiedonjyvän erikoisnumeron, johon koottiin opetuksen laadun kehittämistyön toteutustapoja ja tuotoksia. Lehdessä OPLAA!-rahoitusta

saaneiden hankkeiden edustajat kertoivat omin sanoin hankkeidensa vaiheista.

OPLAA! sai kiitosta opetuksen kehittämistä ja koulutusta koskevasta tiedottamisesta. Tiedottamisen katsottiin myös luoneen opetukselle arvostusta. Jonkin verran nousi esiin kritiikkiä liian runsaasta

tiedottamisesta. Tiedotuksen koettiin siis sekä aktivoineen että syyllistäneen. OPLAA!ssa on etsitty ja kehitetty aktiivisesti uusia tiedottamiseen liittyviä ratkaisuja, joilla on ollut keskeinen vaikutus muun muassa yliopiston menestymiseen aikuiskoulutuksen laatuyliopistostatus-kilpailussa.

Koulutuksen laatuyksiköt: arviointiprosessi

Korkeakoulujen arviointineuvosto pyysi 3.4.2002 päivätyllä kirjeellään yliopistoja tekemään ehdotuksensa korkealaatuisen koulutuksen yksiköiksi yhteistyössä opiskelijoiden tai heidän järjestöjensä kanssa. Ehdotukset tuli toimittaa arviointineuvostolle 14.10.2002 mennessä. Laatuyskiköiden valinta on osa opetusministeriön huippuyksikköpolitiikkaa, jonka tarkoituksena on tukea yliopistojen perustoimintojen kehittämistä.

Valmistautuminen

Jyväskylän yliopistossa laatuyskikköehdotusten valmistelu alkoi kirjeellä laitoksille tammikuussa 2002. Kirjeessä kerrottiin, että OPLAA! tukiryhmä on käynnistänyt arviointiprosessiin valmistautumisen

julkistamalla avoimen ilmoittautumismenettelyn valtakunnalliseen laatuyskikköarviointiin halukaille yksiköille. Tiedossa olleen alustavan aikataulun mukaan valtakunnalliset laatuyskiköiden arviointikriteerit julkistettaisiin huhtikuussa 2002 ja osallistumisasiakirjojen olisi oltava valmiina syyskuun loppuun mennessä.

Yksiköitä pyydettiin vapaamuotoisesti kertomaan opetuksen vahvuuksista seuraavien otsikoiden mukaisesti:

1. Koulutuksen suunnittelu, tavoitteet ja sisällöt
2. Koulutuksen toteutus
3. Koulutuksen arviointi ja kehittäminen
4. Koulutuksen tulevaisuudennäkymät ja kehittämissuunnitelmat

Mukaan ilmoittautui 13 yliopiston opetusyksikköä. OPLAA! tarjosi yksiköille tukitoimina tietoja edellisen hakukierroksen kriteereistä sekä laatuyskiköistä tehdystä selvityksestä. Korkeakoulujen arviointineuvosto julkaisi myös uudet hakukriteerit, joiden valossa hakijat arvioivat aiesuunnitelmiaan.

Ensimmäisessä prosessiin ilmoittautuneille järjestetyssä tilaisuudessa sovittiin, että laatuyskikköehdotuksia työstetään yhteistoiminnallisesti. Seuraavaan tapaamiseen mennessä hakijoiden tuli erityisesti paneutua hankkeensa taustalla olevien opetuksen kehittämisen haasteiden tunnistamiseen ja niihin vastaamisen keinoihin. Kesäkuun alussa pidetyssä seminaarissa aiheena oli laatuyskikköesityksen kohdennus ja rajaus. Seminaarin pohjalta yksiköt jatkoivat edelleen esitysluonnostensa kirjoittamista. Elokuussa hakijaryhmät kokoontuivat yhteiseen intensiivijaksoon, jonka aikana muun muassa valmisteltiin niitä kriteereitä, jotka laadukkaalle opetukselle voidaan asettaa. Kahden päivän ajan esitysluonnoksia kommentoitiin ja työstettiin eteenpäin. Osallistujat kuvasivat vaihetta ”johtotähden ja punaisen langan etsimiseksi”.

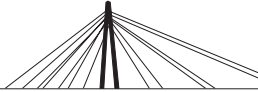
Hankkeille avattiin yhteinen tila virtuaaliseen Optima-oppimisympäristöön. Ympäristössä laatu-

yksikköhakijoilla oli mahdollisuus kommentoida työn alla olevia hakemuksia sekä jatkaa keskustelua laadun kriteereistä. Keskustelumerkityksessä virtuaaliympäristön hyödyntäminen jäi kuitenkin melko vähäiseksi. Syyskuussa laatuyskikköesitysten valmistelijat kokoontuivat arvioimaan toistensa esitykset, joita oli valmistunut 12 kappaletta.

Arviointiprosessi

Laatuyskikköesityksiä valmistelleista yksiköistä kaikkiin valmisteluvaiheisiin osallistuivat Chydenius-Instituutti, fyysiikan laitos, kielikeskus, kielten laitos, liikuntakasvatuksen laitos sekä tietojärjestelmätieteiden laitos. Muista yksiköistä ehdotuksen valmistelijat keskittyivät ajankäyttöongelmiensa vuoksi oman hankkeensa aukikirjoittamiseen.

Syyskuussa kukin hakijaryhmä valitsi neljä mielestään parasta hakemusta edustamaan Jyväskylän yliopistoa. Kriteeristönä käytettiin prosessin aikana keskusteluissa ja kommenttikirjoituksissa muodostettua näkemystä laadukkaasta opetuksesta. Arviointineuvoston kriteeristössä taas painottuivat konkreettiset osoitukset innovatiivisuudesta, kehittämisen jatkuvuudesta ja laajuudesta sekä henkilös-

tön ja opiskelijoiden sitoutumisesta. Oppimistutkimuksen tuloksina syntyneitä oppimista edistävien ympäristöjen piirteitä painotettiin niin ikään hakijoiden keskinäisessä valintatilanteessa. Hakemuksista kuusi valikoitui lopulta hakijoiden omiksi ehdokkaiksi ja ne toimitettiin edelleen OPLAA!-tutkimusryhmän kautta esitettäväksi yliopiston laajennetulle johtoryhmälle lopullista valintaa varten.

Jyväskylän yliopiston neljä ehdotusta

Opetuksen laatuhankeeseen tukiryhmä kannusti kaikkia laatuyskötöhdotuksia tehneitä ryhmiä edelleen jatkamaan ehdotusten viimeistelyä ja antoi lyhyen lausunnon jokaisesta laatuyskötöesityksestä. Korkeakoulujen arviointineuvostolle lähetettävien laatuyskötöesitysten lopullisen valinnan valmisteli Jyväskylän yliopiston laajennettu johtoryhmä, jossa edustettuina olivat rektorit, hallintojohtaja, dekaanit sekä ylioppilaskunnan nimeämät edustajat.

Jyväskylän yliopiston neljä ehdotusta koulutuksen laatuyskötöiksi 2004–2006 olivat:

Chydenius-Instituutti/Luokanopettajien aikuiskoulutus: Opettajankoulutuksen kehittäminen

aikuispedagogisiin haasteisiin vastaamalla (Teologinen, humanistinen, kasvatustieteellinen, psykologinen koulutus)

Tietojenkäsittelytieteiden laitos: Projektiopinnot – innovatiivisessa yhteistyössä projektiasiantuntijaksi (Kauppatieteellinen, oikeustieteellinen, yhteiskuntatieteellinen koulutus)

Liikuntakasvatuksen laitos: Opettajuuden kehittyminen liikunnan aineenopettajakoulutuksessa (Terveystieteiden, lääke-, hammaslääke- ja eläinlääketieteellinen, farmasian ja liikuntatieteellinen koulutus)

Fysiikan laitos: Interaktiivisesti fysiikan asiantuntijuuteen (Luonnontieteellinen ja teknisetieteellinen koulutus)

Suluissa on Korkeakoulujen arviointineuvoston hakuilmoituksen perusteella valittu ryhmä, johon ehdotus haluttiin sijoitettavan. Arviointineuvosto sijoitti myöhemmin tietojenkäsittelytieteiden laitoksen luonnontieteiden ryhmään mutta muut ehdotukset säilyivät Jyväskylän yliopiston ehdotuksen mukaisissa ryhmissä.

Arviointineuvoston valinnat ja palaute

Korkeakoulujen arviointineuvosto valitsi Jyväskylän yliopiston ehdotuksista kaksi korkealaatuisen perus- ja/tai jatkokoulutuksen yksikköä: Chydenius-Instituutin luokanopettajien aikuiskoulutuksen ja fyysisen laitoksen. Yksiköiden kuvaukset ja arviointitiedot löytyvät kattavasti KKA:n julkaisusta ”Yliopistokoulutuksen laatuysköt 2004–2006” (Parpala & Seppälä 2003).

Valinnoissa painottui jossain määrin ehdotusten innovatiivisuus. Erittäin korkeatasoinen, systemaattinen ja pitkäaikainen kehitystyö saavutuksiin tunnistettiin, mutta niiden dokumentointiin toivottiin palautteessa selkeämpää ja konkreettisempaa kuvausta. Tämä näkökulma korostui liikunta-kasvatuksen laitoksen ehdotuksen arvioinnissa. Tietojenkäsittelytieteiden ehdotus koettiin niin ikään kuvaukseksi erittäin korkeatasoisesta toiminnasta, mutta ehdotukseen olisi toivottu konkretiaa innovaation levittämiseksi ja kuvausta projektiopintojen kytkeytymisestä tutkimukseen.

Prosessin arviointi

Laatuyskötöprosessiin osallistuneet ryhmät kokoontuivat myöhemmin keskustelemaan prosessin onnistumisesta. Prosessin koettiin pääsääntöisesti toimineen hyvin, mutta tiukka aikataulu asetti kirjoittajille suuria paineita. Aikataulusta ja kiireestä johtuen prosessin demokraattisuus ei ollut niin hyvä kuin olisi toivottu. Yksiköissä saatiin silti syntymään hyvää keskustelua opetuksen laadusta.

Yhden keskeisen asiantuntijan, koulutussuunnittelija Gunnel Knubb-Mannisen paneutuminen esityksiin pelkästään hakijoiden tuottaman tekstin varassa osoittautui hyväksi ratkaisuksi. Hakijat kokivat, että vastaavassa prosessissa pitäisi jatkossakin olla joku, joka ei keskustele esityksistä ensin hakijoiden kanssa ja lue siten tekstistä enempiä kuin siihen on kirjoitettu.

Kirjoittajien ryhmäytyminen ja kahden hankkeen keskinäinen parityöskentely koettiin hyväksi, mutta kaikkein arvokkaimmat kommentit nousivat kuitenkin tilanteesta, jossa kaikki kommentoivat kaikkien hankkeita. Aikataulusyistä tämä vaihe toteutui vajavaisesti.

Ehdotustekstin tiivistelmän merkitystä prosessin kannalta ei osattu painottaa tarpeeksi. Alkuvaiheen suullisten esitysten sijasta kirjallinen tiivistelmä olisi saattanut avata ehdotusta nopeammin sekä muille että etenkin kirjoittajille itselleen.

Kriteerikeskustelu jäi ryhmän mielestä liian lyhyeksi. Toisaalta todettiin, että ennakkoon kiinnitetyt selkeät kriteeri aiheuttaisivat sen, että kaikki “täytäsivät” ne ja erotteleva päätös perustuisi niiden ulkopuolisiin kriteereihin. Yhteismitattomien hankkeiden laittaminen tiettyyn järjestykseen on väistämättä ongelmallista. Prosessiin osallistuneilla oli kuitenkin mielestään valinnoilleen kohtalaisen selkeät perusteet. Lopullisen valinnan tehneellä laajennetulla johtoryhmällä ei ollut mahdollisuutta paneutua kriteeristöön yhtä syvällisesti.

Prosessiin osallistuneille jäi oman ehdotuksensa pohdintojen ja tekstin työstämisen ohessa kokemuksia ja toimintamuotoja, joita tullaan vaalimaan jatkossakin. Tietoisuus ehdotuksen pedagogisesta ideasta ja varmuus siihen liittyvän toiminnan laadukuudesta levisi jokaisessa laitossyhteisössä tuoden ehdotuksen laatijoille arvostusta ja äänivaltaa yhteisön keskusteluissa. Hankkeiden seurantaan ja edelleen kehittämiseen löydettiin perusteluja, luotiin toimintamuotoja ja tehtiin uusia avauksia, jotka pitävät kehittämistyötä hengissä resurssien niukkuudesta huolimatta. Hankkeiden dokumentointi on sinällään tarpeellista, mutta vain jatkuva keskustelu opeuksellisista ratkaisuista voi edistää laatua. Edellytyksenä on pedagogisen kehitystuen riittävä ja pysyvä resurssointi.

Opetuksen kehittämisen periaatteellisia linjauksia

Jyväskylän yliopiston perusopintojen ja -opetuksen kehittämisstrategia

Opetusministeriö kiinnitti vuoden 2001 tulossopimusneuvottelujen ohjeistuksen yhteydessä huomiota yliopistojen perusopintojen kehittämisstrategiaan. Jyväskylän yliopiston rehtori antoi kehittämisstrategian kokoamisen opiskelijapalvelujen johtajan, opintohallintopäällikkö Tuula Maijasen tehtäväksi. OPLAA:n tukiryhmä avusti suunnitteluprosessissa ja kommentoi strategialuonnosta. Tiedekunnat antoivat strategiaehdotuksesta lausuntonsa, joiden mukaisesti viimeistelty versio hyväksyttiin yliopiston hallituksen kokouksessa 5.12.2001.

Jyväskylän yliopiston perustutkintojen ja -opetuksen kehittämisstrategia määrittelee opiskelijavalintaan, opetukseen, ohjaukseen ja opintohallintoon

liittyvät tavoitteet sekä toimenpiteet. Peruskoulutus on pysyvästi Jyväskylän yliopiston keskeinen kehittämiskohde ja opetuksen kehittämistä ja laadun parantamista pidetään jatkuvana prosessina. Yliopisto on ollut aloitteellinen opetussuunnitelmien uudistamisessa ja kaikki tiedekunnat ovat osallistuneet aktiivisesti opetuksen kehittämiseen Jyväskylän yliopiston opetuksen laatuhankeessa. Keskeistä opetuksen laadun kehittämisenä on paitsi yhteys tutkimukseen myös yhteistyö yliopiston sisällä ja vuorovaikutus yhteiskunnan kanssa. Tavoitteena on kehittää toimintakulttuuria, jossa opetuksen ja oppimisen laadun seuranta ja niihin kohdistuvat kehittämistoimet ovat luonnollinen osa jokaisen opetustehtävissä toimivan ammattikuva. Näin myös opetuksen laatu paranee ja opiskelu tehostuu.

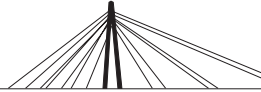
Jyväskylän yliopiston tavoitteena on, että entistä nuoremmat opiskelijat aloittavat yliopisto-opinnot, opiskeluaikat lyhenevät, läpäisy paranee, opintojen keskeytyminen vähenee ja opetuksen laatu paranee. Jyväskylän yliopistossa mahdollistetaan päätoiminen opiskelu opetustarjonnan ja palvelujen avulla. Lisäksi opintojen etenemisen esteiden poistamista, opetuksen laadun kehittämistä ja joustavien opintojen suunnittelu- ja seurantarjestelmien luomista edesautetaan seuraavin kehittämislinjauksin ja erityistoimin:

1. Opetuksen ja opetussuunnitelmien kehittäminen
2. Opintosuoritusmahdollisuuksien monipuolistaminen
3. Opinto-ohjauksen kehittäminen
4. Opetuksen laadun kehittäminen
5. Tutkintorakenteen kehittäminen
6. Opiskelijavalintojen kehittäminen
7. Opetusajankohtien tarkempi määrittely
8. Kansainvälisen opiskelija- ja henkilövaihdon kehittäminen
9. Opiskeluympäristön hyödyntäminen
10. Suunnittelu- ja seurantarjestelmien monipuolisempi hyödyntäminen

Jyväskylän yliopiston hallituksen vahvistaman perustutkintojen ja -opetuksen kehittämisstrategian toteutumista arvioidaan tiedekuntakohtaisten tulosneuvottelujen yhteydessä ja raportoidaan vuosittain toimintakertomuksissa.

Jyväskylän yliopiston opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelma

Korkeakoulujen arviointineuvosto totesi opintojen ohjausta koskevassa raportissaan (Moitus ym. 2001), että ohjauksen kysynnän ja tarjonnan kohtaamisessa on ongelmia, joihin tulee puuttua. Arviointineuvosto ehdotti, että korkeakoulut laatisivat kokonaisstrategiaansa perustuvan opintojen ohjauksen suunnitelman, jossa määriteltäisiin ohjauksen tavoitteet. Myös parlamentaarisen aikuiskoulutusryhmän mietinnössä (Opetusministeriö, työryhmämuistio 3: 2002) kiinnitettiin huomiota ohjauksen keskeiseen merkitykseen opiskelun tukemisessa. Jyväskylän yliopistossa opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelman laatiminen annettiin OPLAA:n tehtäväksi.

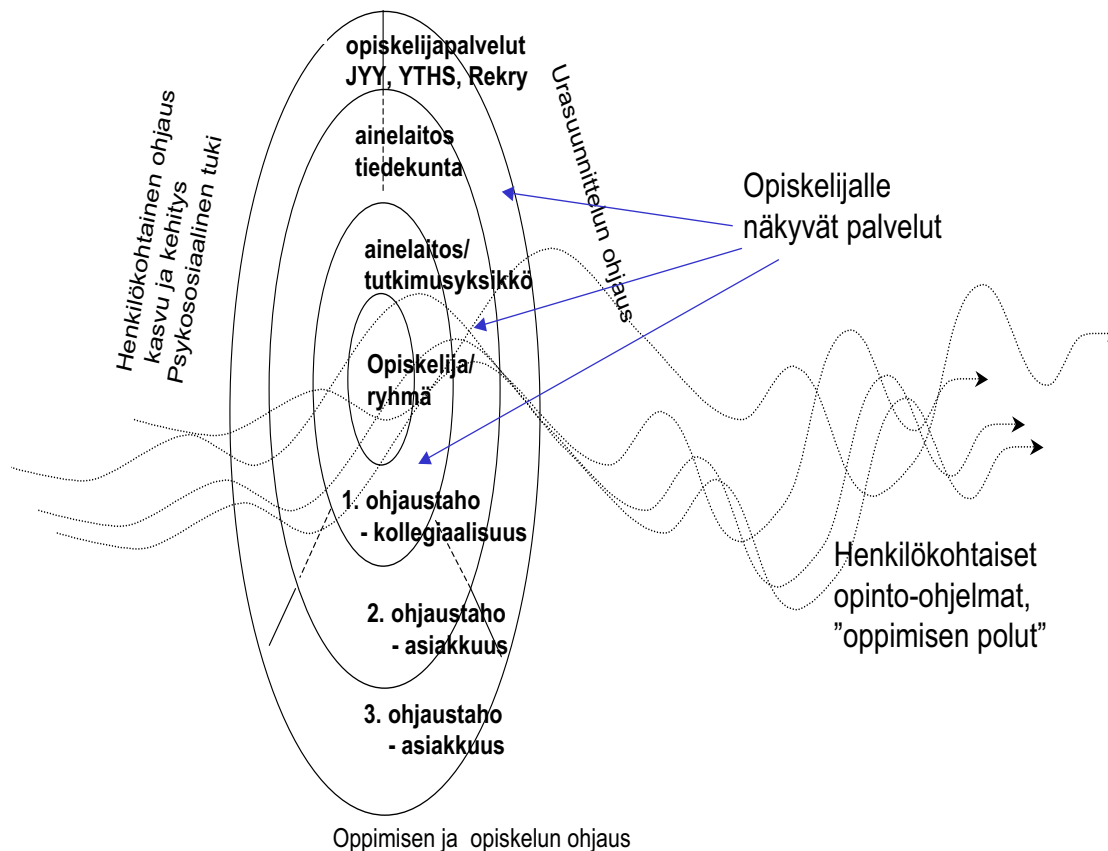

Kokonaissuunnitelman laadinnassa periaatteena oli, että ohjaus on moniammatillista ja verkostoyhteistyönä toteutettavaa. Sen avulla opiskelijoita tuetaan heidän opiskelunsa eri vaiheissa niin, että he edistyvät opinnoissaan, saavat tukea kasvulleen ja kehitykselleen sekä löytävät väyliä työelämään. Toiminnan kohde ei ole opiskelija, vaan se prosessi, jossa opiskelija oppii arvioimaan ja kehittämään omia vahvuusalueitaan suhteessa oman toimintaympäristönsä mahdollisuuksiin.

Toimiva ohjausjärjestelmä rohkaisee opiskelijaa käyttämään oma-aloitteisesti yliopiston koulutustarjontaa ja hankkimaan itselleen elinikäisen työllistymisen ja oppimisen kvalifikaatioita. Edelleen ohjaus tukee siirtymistä työmarkkinoille ja takaisin esimerkiksi täydentävään opiskeluun. Ohjausjärjestelmä pitää yllä dialogia yksilön, yliopiston ja muun yhteiskunnan välillä toimien samalla eräänlaisena voiteluöljynä parantaen kokonaistoiminnan tehokkuutta ja tuloksellisuutta. Eri maissa tehdyissä tutkimuksissa onkin todettu, että ne yliopistot, joissa on korkeatasoiset ohjaus- ja neuvontapalvelut sekä toimiva arviointijärjestelmä, kykenevät reagoimaan joustavammin tulevaisuuden muutossaasteisiin.

Ohjauksen tulisi luoda opiskelijalle vaihtoehtoja itsearviointiin ja sen tulisi sisältää eriasteisia toimenpiteitä ohjaustilanteissa. Tavoitteena on opiskeluaikaisten ja opiskelun jälkeisten muutostilanteiden itsenäinen kohtaaminen ja hallinta.

Jyväskylän yliopiston opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelman laadinnassa hyödynnettiin holhistisen, opiskelijakeskeisen ohjausmallin (kuvio 1) mukaista ajattelua, jossa otetaan huomioon opiskelijan opintopolun eri vaiheiden ohjaustarpeet sekä ohjauksen ja neuvonnan kytkeytyminen yliopiston muihin toimintoihin. Tärkeitä näkökulmia ovat kollegiaalisuus ja asiakkuus. Kollegiaalisuudella tarkoitetaan toimintaa, jossa opiskelijat mielletään työyhteisön nuoremmiksi kollegoiksi, jotka saavat erityisesti opettajakunnalta tukea opiskelulleen ja kehitykselleen. Yliopiston ohjaus- ja neuvontapalveluissa opiskelijat puolestaan nähdään asiakkaina, jolle on tarjolla yksilöllisiä palveluja.

KUVIO 1. Ohjauksen työnjaosta (holistisesta opiskelijakeskeisestä mallista) ohjauksen käyttäjäperustaiseen suunnitteluun (Vuorinen 2003; van Esbroeck & Watts 1998).

Mitä kuuluu yliopisto-opiskelija?

Yliopisto vaikuttaa opiskelijoihin paitsi antamallaan opetuksella myös koko institutionaalisella olemassaolollaan. Kehitys suhteellisen vapaasta opiskelusta ja opintoajasta kohti tavoitteellista ja tuloksellista opiskelua on näkyvillä oleva suuntaus. Yliopisto-opiskelijat ponnistelevat myös aikuistumiseen liittyvien kehitystehtävien kanssa. Opiskelijan elämämpiiri on tullut aikaisempaa monimuotoisemmaksi. Myös opiskelijoiden ikärakenne on muuttunut: yli 30-vuotiaiden osuus on lisääntynyt. (Hiltunen & Väisänen 2002; Kallio 2002.)

Opiskelijan kokemuksen tulee olla vahvasti läsnä, kun opetusta kehitetään. OPLAA!-hanke käynnistyi laitosten itse- ja vertaisarvioinneilla. Näihin prosesseihin toivottiin opiskelijoita mukaan. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta käynnistikin syksyllä 2001 kartoituksen opiskelijoiden kuormittunei-

suudesta ja stressitekijöistä: *"Sinä kartoitetaan opintojen kuormittavuutta. Kartoituksen toivotaan antavan apua ja ideoita OPS:n kehittämiseen sekä opintosisältöjen ja työmuotojen yhteen sovittamiseen. Siinä tehdään näkyväksi yliopisto-opintojen työmäärä suhteessa opintoviikkokäsitteeseen."* (OPLAA!-määrärahan perustelut).

Varsinaiseen tutkimukseen osallistuivat ylioppilaskunta aloitteentekijänä, Koulutuksen tutkimuslaitos ja psykologian laitos (Kallio 2002; Hiltunen & Väisänen 2002). Tutkittavien joukko edusti toisen ja neljännen vuoden opiskelijoita kustakin yliopiston seitsemästä tiedekunnasta. Kallion tutkimus keskittyi opintojen kuormittavuuteen, Hiltusen ja Väisäsen tutkimus opiskelijoiden yleiseen hyvinvointiin, elämäntilanteeseen ja kehitystehtäviin.

Opintojen kuormittavuus

Päätulos oli, että opiskelijat ovat yleisesti ottaen hyvin tyytyväisiä opintoihinsa. Tyytyväisyys voi yksinkertaisimmillaan Kallion mukaan johtua siitä psykologisesta seikasta, että opiskelijat ovat tyytyväisiä saatuaan itselleen jalansijan arvostetusta opinahjosta. Tällainen tyytyväisyys voi olla jopa huolestuttavaa, sillä yliopiston tulisi kasvattaa kriittisiä toimijoita. Myös opetuksen laatuun ollaan yleensä tyytyväisiä, vaikka varauksin. Kallio arvioi opiskelijoiden olevan herkkiä ja tarkkaavaisia ”hyvän” ja ”huonon” pedagogiikan suhteen. (Kallio 2002, 2003.)

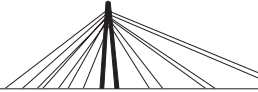
Mikä sitten yliopisto-opiskelussa kuormittaa? Tulosten mukaan kuormittuneisuutta aiheuttavat erityisesti sellaiset työmuodot, joissa opiskelija joutuu selvästi ponnistelemaan älyllisesti ja keskittämään tarkkaavaisuuttaan. Pro gradu -työn tekeminen, kirjallisuuskatsaukset sekä esitelmien valmistelu ja pitäminen koettiin kuormittavina työmuotoina. Kaikkia niitä yhdistää ajatusponnistelu sekä arviointi ja julkinen esiintyminen.

Kallio täsmentää pohdiskeluaan artikkelissaan vuodelta 2003. Myös ohjauspalavereita ja parityökentelyä voidaan pitää kognitiivisesti kuormittavina

työmuotoina, vaikka opiskelijat eivät niitä erityisen kuormittaviksi listanneet. Ohjaustilanteessa ohjaaja voi tarjota opiskelijalle jaetun ”ajattelutodellisuuden”. Kirjoitustyö vaatii pitkäjänteistä yksinoloa, kärsivällisyyttä ja laaja-alaista asioiden hahmotuskykyä. Voisiko vetää johtopäätös, että yksinäinen ajattelu työ aiheuttaa kuormitusta ja ohjattu toiminta ei? Tämä tulkinta on haaste yliopisto-opintojen nykyisille ohjausjärjestelmille.

Kallion tutkimus paljasti myös ”opintoviikkojen ongelman” paikkansapitävyyden. Opintoviikot eivät opiskelijoiden kokemuksen mukaan vastaa toisiaan eri kurssien ja aineiden välillä. Tiedekuntien välisistä eroista oli muutoin vaikea vetää selkeitä yhtenäisiä johtopäätöksiä. Kussakin tiedekunnassa on omanlaisensa kulttuuri hoitaa opetuksen järjestäminen. Varovainen johtopäätös voisi olla, että ”pehmeiden tieteiden” tiedekunnassa uudenlaisten oppimisympäristöjen käyttö aiheuttaa kuormitusta. Vastavaa ilmiötä ei havaittu ”kovien tieteiden” osalta.

Sukupuolten väliset erot kiinnittivät myös huomiota. Miesten vastauksissa heijastuu naisia vahvempi itseluottamus omiin kykyihin ja vähäisempi stressaantuminen vaativissa kognitiivisissa tehtävissä. Kohteleekeko yliopisto oppimisympäristönä

miehiä ja naisia eri tavalla? Kallion mukaan sukupuolten väliset erot ovat aina monitulkintaisia ja tässäkin tutkimuksessa on kyse ryhmien välisistä eroista, ei yksilökohtaisista eroista.

Yliopisto-opiskelu elämänvaiheena

Hiltusen ja Väisäsen tutkimuksen (2002) tarkoituksena oli selvittää opiskelijoiden yleistä hyvinvointia. Suurin osa opiskelijoista oli tyytyväisiä elämäänsä ja opintoihinsa, vaikka yli puolet arvioi kokevansa vähintään jonkin verran stressiä. Noin 40 prosenttia kävi töissä opintojen ohella, puolet heistä koulutetaan vastaavalla alalla. Työssäkäynnillä ei ollut yhteyttä psyykkisiin eikä fyysisiin stressioireisiin, taloudellisiin huoliin eikä opiskelutyytyväisyyteen. Kolmasosa työssäkävivistä oli sitä mieltä, että työssäkäynti viivästyttää valmistumista. Siitä huolimatta työssäkävivät opiskelijat olivat tyytyväisempiä elämäänsä kuin ne, jotka eivät olleet työssä opiskeluaikana.

Kuormittavimmat tekijät liittyivät ihmissuhdeongelmiin, huoleen omasta terveydestä sekä elämäntilanteen muutoksiin. Opiskelijat oireilivat enem-

män psyykkisellä kuin fyysisellä tasolla. Yleisimmät oireet olivat jatkuva yllärasittuneisuus ja keskittymisvaikeudet sekä niska- ja hartiavaivat. Kymmenesosa oli käyttänyt mielenterveyspalveluja kuluneen vuoden aikana. Varsinkin nämä opiskelijat kaipaavat tukea yliopiston taholta.

Opiskelijat kokivat saavansa apua ja tukea opiskeluun liittyvissä asioissa ensisijaisesti opiskelukavereilta, mahdollisesti puolisoilta ja muilta ystäviltä. Tukea ei juurikaan saatu laitoksen opettajilta tai muulta henkilökunnalta. Huono laitosilmapiiri lisäsi merkittävästi opiskelijoiden psyykkistä oireilua. Hyvää laitosilmapiiriä kuvasi rentous, opiskelijoiden arvostaminen ja vähäiset ristiriidat. Tiedekuntien välillä ei ollut merkitseviä eroja laitosilmapiirissä, mikä tutkijoiden mielestä on ymmärrettävää, koska saman tiedekunnan sisällä on hyvin erilaisia laitoksia. Laitosilmapiirin merkitys nousi joka tapauksessa niin voimakkaasti esille, että sen tarkempi kartoittaminen vaatii ehdottomasti lisätutkimusta.

Tiedekuntien välillä oli havaittavissa myös eroja. Liikunnan opiskelijat olivat optimistisimpia, taloustieteiden tiedekunnan opiskelijoiden rinnalla. Myös yksinäisyyden kokemisessa oli eroja. Vähiten yksinäisiä olivat liikunnan opiskelijat. Yksinäisimpiä

olivat humanistit ja matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan opiskelijat. Näiden kahden tiedekunnan opiskelijat olivat myös tyytymättömiä elämäänsä. He saivat vähiten tukea opiskelukavereiltaan, kuten myös informaatioteknologian tiedekunnan opiskelijat. Yksinäisyys oli yhteydessä sekä alentuneeseen elämäntyytyväisyyteen että lisääntyneeseen psykkiseen oireiluun.

Sosiaalisten resurssien puuttuminen näytti olevan vahvasti yhteydessä opiskelijoiden psyykkisiin stressioireisiin. Hiltunen ja Väisänen (2002) arvelivat, että yliopiston voi luovia joillakin aloilla läpi kohtaamatta toista ihmistä. Vähiten yksinäisiä oltiin liikunta- ja terveystieteiden sekä kasvatustieteiden tiedekunnassa, joissa opetus on koulumaisempaa ja ryhmiin kiinnittymistä on enemmän. Voisi ajatella, että halu kuulua porukkaan on tärkeää juuri opiskeluvaiheessa. Varsinkin ensimmäisenä opiskeluvuonna laitokset voisivat tarjota enemmän ihmisläheisiä suoritustapoja, jolloin opittaisiin tuntemaan saman alan opiskelijoita ja sosiaalistuttaisiin oman laitoksen kulttuuriin.

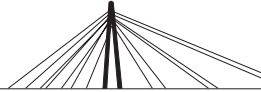
”Jotain palautetta on pakko saada. Vuoden voi opiskelija kestää vain opiskelijayhteisön voimalla, mut sit se menee jo hakeen sitä motivaatiota ja sitä elämistä sieltä

opiskelijaelämästä, jos se laitousyhteisö ei ota ikinä vastaan sitä toimivana, luovana ja tuottavana ihmisenä” (Säntti 1999).

Kehrä – toimintaa ja filosofiaa

Opiskelijan hyvinvointiprojekti Kehrä on syntynyt Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön (YTHS), Suomen Ylioppilaskuntien Liiton (SYL) ja Opiskelijoiden Liikuntaliiton (OLL) yhteishankkeena edistämään *yhteisöllisin* keinoin opiskelijoiden terveyttä, hyvinvointia ja opiskelukykyisyyttä. Paikalliset YTHS:n terveystyöryhmät täydennetään Kehräryhmiiksi. Kehrä toimii opiskeluympäristön, yksilön ja organisaatioiden tasolla. Se ei ole tarkasti rajoitettu projekti, vaan se muotoutuu eri paikkakunnilla tarpeiden ja toimijoiden mukaan.

Keskeinen filosofinen tavoite Kehrässä on yhteisöllisyyden vahvistaminen yliopiston oppimisympäristöissä. Kehrä pyrkii toiminnallaan lisäämään sosiaalista pääomaa. Hauraaseen yhteisöön on vaikea kiinnittyä. Vahvistuakseen yhteisö tarvitsee siihen sitoutuneita jäseniä. Jäsenyys lisää opiskelumotivaatiota. On tärkeää tiedostaa myös yliopistoyhteisön

piilo-opetussuunnitelmat eli virallisten tavoitteiden ja käytännön toiminnan väliset ristiriidat. Opiskelijakulttuuriin laajasti liittyvä tyhjennys–nollaus–juhliminen ei tarjoa opiskelun vastapainona riittävästi sellaista lepoa ja elpymistä, joka antaisi voimia arki-työhön. (Kehrä-tiedotemateriaalia 2002.)

Kehrä toimii käytännössä monella rintamalla. Tarkoituksena on luoda ja vakiinnuttaa paikallisen tason yhteistyöverkko ja toimintatavat, muun muas-

sa opiskelun alkuorientaatiossa ja ohjauksessa, tutoroinnin kehittämisessä, opintotukiasioissa sekä ongelmallisen opiskelijan kohtaamisessa. Kehrän toimesta voidaan järjestää elämänhallintaa lisääviä kursseja tai keskusteluryhmiä (esiintymisjännitys, gradun teko, stressinhallinta). Kehrä tuottaa myös fyysisen ja henkisen opiskeluympäristön terveysvaikutuksista materiaaleja opiskelijoille ja opettajille (päihitteet, liikunta, ihmissuhteet).

Kohti opetuksen laadunvarmistusta

Jyväskylän yliopisto on valmistautumassa systemaattiseen ja kaikki keskeiset toiminnot kattavaan laadunvarmistustyöhön. Toiminta- ja taloussuunnitelmaan on kirjattu tavoitteeksi laadunvarmistusjärjestelmän luominen johtamisen, arvioinnin ja kehittämisen välineeksi. OPLAA!-hanke on omalta osaltaan luonut hyvät edellytykset opetuksen laadunvarmistustyölle. Keväällä 2004 käynnistyy opetuksen ydinprosessien tunnistaminen.

OPLAApro OPLAA!n jatkumona

Opetuksen laatuhanke OPLAA!n päätyttyä voidaan arvioida, miten hyvin vuonna 2000 asetetut tavoitteet saavutettiin. Näkyvänä tuloksena Jyväskylän

yliopisto saavutti aikuiskoulutuksen laatuylipolito-
statuksen sekä onnistui saamaan kaksi koulutuksen
laatuysikköä. OPLAA! on tukenut laitoksia oppi-
misen ja opetuksen laadunkohennuksessa, tarjonnut
opetushenkilöstölle opetustaitoja kohentavaa koulu-
tusta, edistänyt laitosten ja oppiaineiden yhteistyötä
yli tieteenrajojen sekä tukenut henkilöstöä uuden
teknologian hyväksikäytössä omassa työssään.

Tavoitteena oli myös juurruttaa opetuksen arviointi ja jatkuva kehittämistoiminta entistä paremmin
laitosten työn kuvaan ja vakiinnuttaa ne luontevaksi
osaksi laitosten arkea ja TTS-suunnittelua. Tältä
osin työ jäi kesken. OPLAA! esitti ehdotuksensa
koulutuksen jatkuvan kehittämisen pysyviksi raken-
teiksi opetuksen laatuprosessina (OPLAApro) vuo-

sille 2004–2006. Tuona aikana kehitetään opetuksen laadunvarmistusjärjestelmää osana koko yliopiston kattavaa laadunvarmistustyötä.

Opetuksen laatuprosessin ytimenä on eri toimintayksiköiden (laitos, tiedekunta, ylin hallinto) itsearviointi, jonka avulla tehdään näkyväksi opetuksen arvot ja tavoitteet sekä hyvät käytänteet ja saavutukset. Näin yliopisto voi vakuuttua opetus- ja opiskelukulttuurin laadusta ja kehityssuunnasta sekä tehdä ne näkyviksi myös sidosryhmille. Laadun osoittamisella on myös merkitystä laatukilpailuun perustuvassa rahoituksessa.

Perusopetuksen ja -tutkintojen kehittämisstrategiassa ja opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelmassa on asetettu useita yhteiseksi koettuja tavoitteita, joiden saavuttamista opetuksen laatuprosessi palvelee. Näitä tavoitteita ovat esimerkiksi Bolognan prosessin mukaiseen kaksiportaiseen tutkintoon siirtyminen vuonna 2005, henkilökohtaisten opintosuunnitelmien (HOPS) käyttöönotto vuonna 2006, opintojen ohjauksen kehittäminen sekä opintojen tehokkaan etenemisen turvaaminen.

Opetuksen laatuprosessin olennaisena lähtökohdana on kytkeä opetuksen kehittäminen ja laadunvarmistustyö määrääjain toistuvaan opetussuunni-

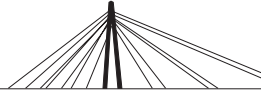
telmatyöhön sekä toiminta- ja taloussuunnitelman valmisteluun. Tarkasteltavista sisällöistä sovitaan etukäteen 1–5 vuoden jaksoissa.

Laadun kehittämisprosessi tuottaa opetuksen laadun näyttöjä ja mittareita, joita käytetään tarvittaessa ajankohtaisiin ulkoisiin arviointeihin sekä kansallisiin ja kansainvälisiin vertailuihin (benchmarking).

Opetuksen laadunvarmistustyön toimijat

OPLAA! tuotti ja kehitti sellaisia laadukkaan opetuksen perusrakenteita, joiden varassa OPLAApro jatkaa laadunvarmistustyötä (kuvi 2).

Opetuksen suunnittelu ja toteutus tapahtuu viime kädessä laitoksilla ja niiden opetusyksiköissä. Laadukas pedagoginen toiminta tarvitsee johtajan sekä opetuksen kehittämiseen sitoutuneen ryhmän. Opetussuunnitelman (OPS) kehittäminen tarjoaa laatuajattelulle sen rakenteellisen kehikon, jossa tunnistetaan opetuksen ydinprosessit, rakennetaan itsearvioinnin käytännöt, luodaan vertailuun soveliaat mittarit sekä toimiva palautejärjestelmä. Vuotuinen TTS-prosessi nostaa esille uudet koulutuksen ja tutkimuksen kehittämishankkeet.

Helsingin yliopistossa toteutettu opetuksen kansainvälinen arviointi korosti tiedekuntien keskeistä roolia opetuksen koordinoinnissa ja yli oppiaineiden menevässä pedagogisessa suunnittelussa. OPLAA!-kautena tiedekuntien rooli jäi varsin vähäiseksi. OPLAApro haluaa erityisesti korostaa tiedekunnan pedagogisen kehittämistyön merkitystä. Tiedekunta kantaa vastuun tutkintojen rakenteista. Kun yliopistot ovat siirtymässä kaksiportaiseen tutkintojärjestelmään, tiedekuntien pedagogisen suunnittelun vastuu korostuu entisestään.

OPLAA!-hanketta johti tukiryhmä, jossa oli edustus tiedekunnista ja erillislaitoksista sekä virtuaaliyliopiston ja koulutuksen tutkimuksen asiantuntijoita. Myös ylioppilaskunta lähetti omat edustajansa. Opetuksen laadunvarmistustyö edellyttää koko yliopiston kattavaa elintä, joka vastaa laatuprosessin etenemisestä ja suunnitelmallisesta opetuksen kehittämistyöstä. OPLAA! on ehdottanut tukiryhmän toiminnan jatkajaksi opetusneuvostoa. Rehtori nimesi Opetusneuvoston helmikuusta 2004 vuoden 2006 loppuun. Opetusneuvoston alaisuudessa voi olla työryhmiä. Virtuaaliyliopistotyöryhmä ja aikuis-koulutuksen neuvottelukunta jatkavat opetusneuvoston rinnalla.

Koko yliopiston kattava opetuksen kehittämistyö vaatii myös keskitettyjä resursseja. OPLAA!-hankautena syntyi OPLAA!-tiimi, johon kuuluivat pääkoordinaattorin lisäksi virtuaaliyliopistokoordinaattori sekä koulutussuunnittelijoita ja tiedottaja. OPLAApro jatkaa lähes samanlaisin voimavaroin. Pääkoordinaattorin rinnalla työskentelee koulutus-suunnittelija. Aikuiskoulutuksen kiinteämpi kytkentä perusopetuksen kehittämiseen johti aikuiskoulutuksen suunnittelijan rekrytointiin OPLAApro:n opetuksen kehittämistiimiin.

Missä ovat opiskelijat? Ylioppilaskunnan teettämä tutkimus paljasti, että opiskelijat eivät koe saavansa laitosten henkilökunnalta kovinkaan paljon tukea opiskeluunsa. Laitoksen ilmapiirillä oli merkitsevä yhteys opiskelijoiden psyykkiseen oireiluun, kuten myös opiskelijoiden kokemalla yksinäisyydellä. Hyvää laitosislmapiiriä kuvaa opiskelijoiden arvostaminen ja vähäiset ristiriidat. Tutkijat toivoivat sellaisia toimintatapoja, joilla opiskelijat kiinnittyvät laitokseen ja sosiaalistuvat laitospolttuuriin.

Opiskelijat ovat opetuksen laadunvarmistustyön keskeisiä toimijoita. Heidän kiinnittämisensä laitosten opetuksen kehittämissäryhmiin kertoo arvostuksesta ja laitoksen ilmapiiristä. Opiskelijoilla tulee

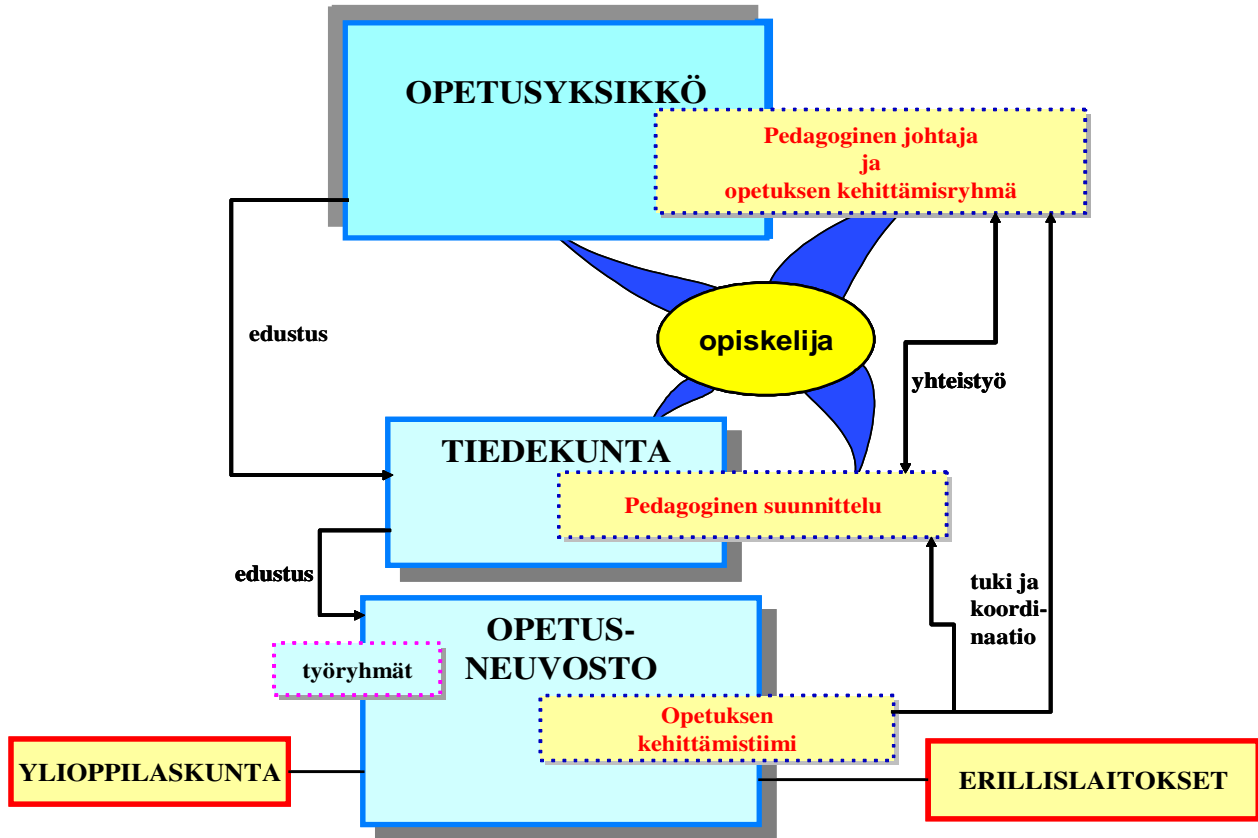

olla riittävä edustus, jotta laatutyöhön välittyä opiskelun eri vaiheiden ja muotojen kokemus. OPLAA:n ehdotus on, että laitosten kehittämissyhmien jäsenistä puolet on opiskelijoita. Rehtorin nimittämässä opetusneuvostossa on ylioppilaskunnan nimeämät kaksi opiskelijaedustajaa.

OPLAApron jälkeen?

OPLAApro-kaudella Jyväskylän yliopisto rakentaa kaikki toiminnot kattavan laatu järjestelmän. Ope-

tuksen laadunvarmistustyö ja laadunvarmistusjärjestelmät tulevat jäädäkseen. Koetellut rakenteet ja resurssit vakiintuvat. Laadunvarmistus tulee avautumaan yliopiston sisältä kansalliseksi ja kansainväliseksi arvioinniksi ja vertailuksi yliopiston kokonaisstrategian mukaisesti: *Yliopisto on vuonna 2015 laaja-alainen, kansallisesti ja kansainvälisesti korkeatasoinen tiedeyliopisto. Yliopisto on vahva yhteiskunnallinen vaikuttaja, osa eurooppalaisia koulutusmarkkinoita ja kansainvälistä tiedeyhteisöä.*

KUVIO 2. Opetuksen laatu prosessin hallinnollinen rakenne.

**LIITE 1. Hallituksen periaatepäätös
opetuksen laatuhankeeksi 2000–2003
28.3.2000**

Tavoitteet

1. Tukea laitoksia oppimisen ja opetuksen pitkäjänteisessä laadunkohennuksessa
2. Tarjota laitoksille mahdollisuus sisällyttää jatkokoulutettavien ja opetushenkilöstön ohjelmaan opetustaitoja kohentavaa koulutusta
3. Juurruttaa opetuksen arviointi ja jatkuva kehittämistoiminta entistä paremmin laitosten työn kuvaan
4. Tukea henkilökuntaa uusien oppimis- ja opetusympäristöjen hyväksikäyttöä omassa toiminnassaan

Keinot

Tavoitteeseen 1 pyritään pääsemään tukemalla

- a) käynnistämällä aluksi omaan opetukseen kohdistuva itsearviointi
- b) poolinmuodostusta yhteisiä opetuksen kehittämiskohteita löytävien laitosten / ryhmien välillä tarjoamalla parasta mahdollista asiantuntemusta; lähtökohtana itsearvioinnin ja/tai laitoksen oman valinnan mukaiset kohteet opetustoiminnassa
- c) kannustamalla laitoksia edellisten pohjalta tekemään pitkäjänteisen kehittämishankkeen, joita päivitetään jatkuvasti.

Tavoitteen 2 toteuttamiseksi tuetaan jatkokoulutettavien ja opetushenkilökunnan mahdollisuuksia kehittää opetuksen ja oppimisen asiantuntijuuttaan joko opettajankoulutuksessa tai hankkimalla akateee-

misen opetuksen ja oppimisen edellyttämää eksper-tiisiä oman työn ohessa henkilöstökoulutuksessa.

Tavoitteeseen 3 pyritään kehittämällä tapoja, joilla opetuksen tuloksellisuutta seurataan ja kehitetään pitkälläkin tähtäimellä yhteisin voimin (esimerkiksi prosessin aikana tärkeiksi nousseita opetuksen kehittämisalueita).

Tavoitteen 4 toteuttamiseksi organisoidaan asiantuntijoiden tukema verkosto, joka myös yliopis-tojen välistä yhteistyötä hyväksikäyttäen tukee henkilökunnan mahdollisuuksia ottaa käyttöön uusia oppimis- ja opetusympäristöjä (mm. uutta teknologi-aa).

Itsearviointi ja siihen yhdistyvä opetuksen kehittämisprosessi

1. Laitoskohtaisen keskustelun lähtökohdaksi kootaan taustatietoja
 - a) opetuksen tuloksellisuudesta laitoksessa (toimitetaan opiskelijapalveluista laitoksille)
 - b) syventävien opintojen vaiheessa olevilta opiskelijoilta opetusta koskevia käsityksiä (koostajina ylioppilaskunta yhteistyössä ainejärjestöjen kanssa)
2. Laitos arvioi kehittämisprosessin lähtökohdak-si em. materiaaleihin pohjautuvien sisäisten keskustelujensa avulla oppimisen ja opetuksen tilan (syksyllä 2000) ja laatii sen perusteella ohjelmansa lukuvuoden loppuun ulottuvalle ke-hittämisprosessilleen. Opiskelijat motivoidaan mukaan keskusteluihin ja kehittämisprosessiin.
3. Laitoksen itsearviointia tukee paikallinen itse-arviointi ja laitokset valitsevat halutessaan “sparraajakseen” joko toisen laitoksen tai henki-löitä opetuksen kehittämisen tukiryhmästä (ni-metään keväällä 2000).
4. Sekä arviointi- että kehittämisprosessin kulu-essa laaditaan suppea (strukturoidu) tai laajempi - laitoksen oman päätöksen mukaan - portfolio-tyyppinen dokumentti laitoksen opetuksesta, josta on mahdollista tiivistää näyteportfolioita kuvaamaan laitoksen opetusta prosessin päättö-vaiheessa. Prosessin päätteeksi näyteportfoliot kootaan yliopiston opetuksen esitteeksi vuoden 2001 kuluessa.
5. Laitos voi saada tukea opetuksensa kehittämi-

- sen suunnitelman toteuttamisessa osallistumalla joko itse generoituun tai toisten kanssa yhdessä muotoiltuun kehittämispoolitoimintaan. Poolit ovat tavoitteellisia ja määräaikaista kehittämisprojekteja. Poolit voivat tarvittaessa hakea myös ulkopuolista lisäasiantuntemusta yliopiston tuella. Opetuksen kehittämisen tukiryhmä valitsee poolit hakemusten perusteella.
6. Loppuarvioissaan 2001 laitokset kokoavat havaintoja siitä miten opetuksen ja oppimisen kehittämisessä on päästy eteenpäin laitoksen omasta lähtötilanteesta ja laativat tavoitteensa lähivuosien edelleen kehittämiseen.
 7. Opetustaan ja opiskelua laadukkaimmin kehittäneitä laitoksia palkitaan kehittämisjakson päätyttyä kevästä 2002.
 8. Yliopiston yhteisin koulutusjärjestelyin tuetaan akateemisen ja asiantuntijakoulutuksen edellyttämien yliopisto-opettaja- ja kouluttajataitojen hankintaa osana nuoremman henkilökunnan jatko-opintoja ja koulutukseen voi osallistua myös kokeneempi opetushenkilökunta.
 9. Suunnataan voimavaroja uusien oppimis- ja opettamismenetelmien ja oppimisympäristöjen kehittämiseen ja niiden käytön edellyttämään koulutukseen henkilökunnalle.
 10. Edellä kuvattujen prosessien aikana kartoitetaan ne opetuksen kehittämisen ja/tai vahvuuden alueet, joita on aihetta tukea myöhempinäkin vuosina yhteisistä varoista. Kysymykseen voi tulla myös tuloksellisten poolien työn jatkaminen. Seurantaryhmä tekee ehdotuksen arviointitietojen perusteella syksyllä 2001. Toimintaa tuetaan ainakin vuosina 2002 - 2003.
 11. Sisällytetään oppimisen ja opetuksen laadun kehittämistoiminta luontevaksi osaksi yliopiston toiminnan pitkän tähtäimen suunnittelua ja raportointia (TTS).
- Prosessin toteutumista tukevien, koordinoivien ja seuraavien tahojen valinta*
1. Arvioinnin edellyttämien strukturoitujen menetelmien tekijä(t)
 2. Arvioinnin koordinaattorin, sparraajien ja tuki-

joiden työryhmä = opetuksen laadun kehittämisen tukiryhmä

3. Poolien tukihenkilöt, asiantuntijakoulutuksen kouluttajat ja kokonaisprosessin koordinoija
4. Seuranta/tukiryhmä, jossa tiedekuntien edustus
5. Koulutuksen tietoteknologinen tuki - koulutuksen ja kehittämistyön koordinoija.

LIITE 2. Opetuksen laatuhanke edeltäneiden ja sen aikana toimineiden työryhmien henkilöjäsenet

Opetuksen laatuhanke valmistelutyöryhmä:

Heikki Lyytinen (pj.), Tuula Hirvonen, Katja Mielonen, Anita Nuutinen, Matti Pylvänäinen, Mika Rossi, Eero Tourunen, Erkki Tuunanen, Tapio Vaherva, Jussi Välimaa, Tuula Maijanen (siht.)

Opinto-ohjauksen kokonaissuunnitelman ja sen perustelumuistion laadinnasta vastannut työryhmä:

Jari Rantamäki (pj.), Carita Ahtilinna, Gunnel Knubb-Manninen, Marjo Kotimäki, Heikki Korhonen, Juha Lahti, Marjatta Lairio, Piia Nissilä, Sauli Puukari, Antti Vesala, Raimo Vuorinen

OPLAA!-tukiryhmä:

Paula Määttä (pj.), Tuula Hirvonen, Sakari Liimatainen, Taru Lintunen, Katja Mielonen, Mika Rossi, Eero Tourunen, Olavi Uusitalo, Maarit Valo, Jarl Wahlström, Antti Auer, Esa Auramäki, Kai Ekholm, Päivi Häkkinen, Eeva Kallio, Tuula Maijanen, Anita Nuutinen, Jari Rantamäki, Jussi Välimaa

Sihteereinä toimintakauden aikana olivat Ossi Päärnilä, Niina Katainen ja Sini Rainivaara. Ryhmää täydennettiin myöhemmin Reijo Suontamalla ja Pekka Räihällä. Ryhmän jäsenistä vaihtuivat Mika Rossi (Sami Kähkönen), Olavi Uusitalo (Tapio Ruokolainen), Kai Ekholm (Toini Alhainen), Eeva Kallio (Päivi Tynjälä), Maarit Valo (Maili Pörhölä), Esa Auramäki (Eero Blåfield) ja Anita Nuutinen (Sampo Koivula).

Virtuaaliyliopistotyöryhmä:

Päivi Häkkinen (pj.), Antti Auer, Esa Auramäki, Kai Ekholm, Pertti Hurme, Paula Kyrö, Markku Närhi, Peppi Taalas, Tuula Maijanen (siht.)

Ryhmää täydennettiin myöhemmin Marjaana Leivolla, Tommi Kärkkäisellä, Kari Hämysellä, Mauno Väisäsellä ja Marika Lindholmilla. Ryhmän jäsenistä vaihtuivat Kai Ekholm (Risto Heikkinen), Paula Kyrö (Hanna-Leena Pesonen) ja Marjaana Leivo (Leena Isosomppi).

OPLAA!-tiimi:

Paula Määttä, Jari Rantamäki, Anita Nuutinen,
Gunnel Knubb-Manninen, Maarit Pääkkönen,
Sampo Koivula, Niina Vartiainen, Niina-Maria Ka-
tainen, Sini Rainivaara, Antti Auer, Hannele Harju-
nen

LIITE 3. Opetuksen laatuhankeet 2001–2003

Opetuksen laatuhankeet 30.3.2001

Laitos/vastuuhenkilö	Hankkeen nimi	Myöntö 10.4.
Matematiikan ja tilastotieteen laitos/ Harri Högmänder	Sivuaineopiskelijoiden tilastomenetelmien approbatur-opetuksen uudistaminen	80 000 mk
Terveystieteiden laitos/ Jukka Laitakari	Tieteellisen ajattelun kehittäminen	30 000 mk
Bio- ja ympäristötieteiden laitos/ Jari Haimi	Tieteellisen ajattelu kehittäminen läpi yliopisto-opintojen: ekologia ja ympäristönhoito	50 000 mk
Avoin yliopisto/ Jukka Koro	Tietoyhteiskuntaopinnot- opintokokonaisuuden suunnittelu	40 000 mk
Ylioppilaskunta/ Katja Mielonen	“Yliopisto-opintojen kuormittavuus”	40 000 mk
Erityispedagogiikka/ Paula Määttä	Esiopetuksen monitieteinen maisteriohjelma	30 000 mk
Taidekasvatus/ Jarmo Valkola	Monimuotoinen taidekasvatus	20 000 mk
Liikuntakasvatuksen laitos/ Lauri Laakso	Muuttuvat ammattikuvat ja asiantuntijaksi kehittyminen opettajan työssä	50 000 mk
MLTK/ Matti Manninen	Lentävä lähtö	20 000 mk
Englannin kielen laitos/ Liisa Lautamatti	Itsenäiset oppimisryhmät	10 000 mk
Tietotekniikan laitos/ Vesa Lappalainen	Vuorovaikutus massaluennoilla - InSitu	50 000 mk
	Yhteensä	420 000 mk

Opetuksen laatuhankeet 31.8.2001

Laitos/vastuuhenkilö	Hankkeen nimi	Myöntö 20.9.
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/ Mikko Mäntysaari	Käytännön opetuksen kehittäminen osana Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen toimintaa	15 000 mk
Kielikeskus/ Maija Kalin	Kohti akateemista asiantuntijuutta paremmilla kieli- ja viestintätaidoilla, kielikeskuksen HINKU-hanke	40 000 mk
Bio- ja ympäristötieteiden laitos/ Kalevi Salonen	Opiskelijan ammatillisten valmiuksien edistäminen ja opetusresurssien käytön optimoiminen luento- ja kurssiopetuksessa	20 000 mk
Viestintätieteiden laitos/ Heikki Luostarinen	Viestinnän opiskelijoiden asiantuntijaidentiteetin tukeminen	15,000 mk
Erityispedagogiikka/ Paula Määttä	Esiopetuksen monitieteinen maisteriohjelma	30 000 mk
Musiikkitieteiden laitos/ Petri Toiviainen	Suomalainen musiikkikampus	17 000 mk
Indo-Finn Environmental Group/ Sanna Niskanen	Wazirabad-projekti: Monitieteistä tutkimalla oppimista kehittämässä	10 000 mk
Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos/ Annika Waenerberg	“Mega Gee” Tie asiantuntijuuteen	35 000 mk
Liikuntabiologian laitos/ Janne Avela	Hyvinvointiteknologian koulutusohjelman kehittämishanke	15 000 mk
Tietotekniikan laitos/ Vesa Lappalainen	Vuorovaikutus massaluennoilla - InSitu	8 000 mk
Tietojenkäsittelytieteiden laitos/ Seppo Puuronen	Opiskelijat opettajina	15 000 mk
	Yhteensä	220 000 mk

Opetuksen laatuhankeet 28.02.2002

Laitos/ Vastuuhenkilö	Hankkeen nimi	Myöntö 18.3. ja 26.4.
YFI / Eeva Aarnio, tietojenkäsittelytieteiden laitos/ Mikko Jäkälä	Moniammatillisen asiantuntijuuden yleisvalmiudet: argumentaatio- ja analysointitaidot	4 200
Kielikeskus / Maija Kalin	HINKU-hankkeen toteutuksen seuranta ja arviointi	6 500
YFI (sosiaalityö) / Mikko Mäntysaari, varhaiskasvatuksen laitos/ Leena Alanen	Yhteistyömuotojen kehittäminen sosiaalityön ja varhaiskasvatuksen käytännön opetuksessa	10 000
Liikuntakasvatuksen laitos / Lauri Laakso	Muuttuvat ammattikuvat ja asiantuntijaksi kehittyminen opettajan työssä	10 000
Fysiikan laitos / Rauno Julin (Jukka Maalampi)	Luentodemonstraatioiden suunnittelu- ja kehitystyö	7 800
Seitsemän eri opinto- ohjauksen hanketta.	Ohjauksen haasteet tulevaisuudessa - täydennyskoulutuksen arviointi ja sen hyödyntäminen Jyväskylän yliopiston opinto- ohjauksen kehittämisstrategian luomisessa, KOHO-koulutuksen jälkeinen konsultaatio	15 000
Bio- ja ympäristötieteiden laitos/ Jari Haimi	Tieteellisen ajattelun kehittäminen läpi yliopisto-opintojen: ekologia ja ympäristönhoito	3 400
Terveystieteiden laitos / Jukka Laitakari	Tieteellisen ajattelun kehittäminen läpi yliopisto-opintojen: terveystieteet	3 502
Kirjallisuuden laitos ja Viestintätieteiden laitos/ Leena Kirstinä	Nonfiktiivisen kirjoittamisen monimuotokurssi	2 500

Taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Artes Liberales/ Annika Waenerberg	Mega Gee	2 000
Avoin yliopisto/ Carita Haapanen	Joustava siirtyminen – Avoimesta yliopistosta varsinaiseen yliopistoon siirtyvien opiskelijoiden ohjauksen tukeminen siirtymävaiheessa	6 000
Kv. Palvelut ja Yliopiston kielikeskus/ Anne Räsänen	Englanninkielisen opetuksen jatkuva arviointi- ja tukijärjestelmä oppimisen ja opetuksen laadun kehittämiseksi	3 000
Viestintätieteiden laitos laitos/ Heikki Luostarinen	Viestinnän opiskelijoiden asiantuntijaidentiteetin tukeminen	4 000
	Yhteensä	77 902 e

Opetuksen laatuhankeet 31.3.2003

Laitos/ vastuhenkilö	Hankkeen nimi	Myöntö 23.4.
Humanistinen tiedekunta/Ojala Jari	Humanistisen tiedekunnan jatko-opiskelua tukeva sisältöjen ja hallinnan virtuaaliareenan suunnittelu ja pilotointi	1 000
Kielten laitos/Leppänen Sirpa	Teknisen viestinnän opintokokonaisuuden kehittäminen osana kieliaineiden teksti- ja dokumentaatiotaitojen koulutusta	6 000
Bio- ja ympäristötieteiden laitos/ Salonen Kalevi	Jyväskylän -opintokokonaisuus	7 000
Kielten laitos/ suomenkieli/ Takkinen Ritva	Suomalaisen viittomakielen multimediaopetusmateriaali	1 200
Kirjasto/ Halttunen-Keyriläinen Liisa	Tiedonhankinnan taitojen verkko-opiskelumateriaalin laatiminen	7 000
YFI/Modinos Tuija	MoniNainen Opetus	5 000
Kasvatustieteen laitos/ Huttunen Jouko	Kasvatustieteen opetusta, asiantuntijuuskäsityksiä ja urasuunnittelun ohjausta arvioiva tutkimushanke	1 000
Historian ja etnologian laitos/ Kiuru Elina	Rauhassa rauhaan - etnologian ja historian tieteenalojen kenttätyömetodien oppimisprojekti	1 500
Kielten laitos/ suomenkieli/ Leiwo Matti	Suomen kielen ja kirjallisuuden alumni- ja mentoritoiminnan käynnistäminen	900
Liikuntabiologian laitos/ Avela Janne	Hyvinvointiteknologian koulutusohjelman ongelmakeskeisen opetussuunnitelman edelleen kehittäminen	2 500
KIHU/Blomqvist Minna	Palloilunopetuksen kehittäminen	3 000
YFI/Laine Timo	Dialogisuuden lisääminen verkko-, luento- ja seminaarityöskentelyssä	4 000

Agora Center/ Kankaanranta Marja	Digitaalinen portfolio	13 750
Laatuyksikköprosessiin osallistuneet laitokset	12 laatuyksikköehdotusta á 3.100 euroa	37 200
	Yhteensä	91 050 e

Lähteet

- Euroopan korkeakoulualueen toteuttaminen. 2003. Korkeakoulutuksesta vastaavien ministereiden Berliinin kokouksen julkilausuma. Saatavana: <http://www.minedu.fi/opm/koulutus/yliopistokoulutus/bologna/berliinin-kommunikea.pdf>
- Hiltunen, S. & Väisänen, P. 2002. Yliopisto-opiskelu – stressaava elämänvaihe?: ”Mitä kuuluu yliopisto-opiskelijalle?” -kyselyn tuloksia. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos.
- Jyväskylän yliopiston johtamisen laatuhanke: URL: <http://www.jyu.fi/joplaa>
- Jyväskylän yliopiston kokonaisstrategia. Saatavana: <http://www.jyu.fi/suunnittelu/jyu/kokonaisstrat.pdf>
- Jyväskylän yliopiston ohjauksen kokonaisuussuunnitelma. Saatavana: http://www.jyu.fi/oplaa/ohjaussuunnitelma_041202.pdf
- Jyväskylän yliopiston opetuksen laatuhanke: URL: <http://www.jyu.fi/oplaa>
- Jyväskylän yliopiston perustutkintojen ja -opetuksen kehittämisstrategia. Saatavana: <http://www.jyu.fi/oplaa/>
- Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti Tiedonjyvän erikoisnumero, toukokuu 2003.
- Jyväskylän yliopiston virtuaaliyliopistohanke: URL: <http://virtuaaliyliopisto.jyu.fi>
- Kallio, E. 2000. Itsensä näköinen yliopisto-opettaja. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Kallio, E. 2002. Opintojen tukaluus ja onni. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimusselosteita 15.
- Kallio, E. 2002. Yksilöllisiä heijastuksia – toimiiko yliopisto-opetuksen paikallinen itsearviointi? Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 2:2002. Helsinki: Edita
- Moitus, S., Huttu, K., Isohanni, I., Lerkkanen, J., Mielityinen, I., Talvi, U., Uusi-Rauva, E. & Vuorinen, R. 2001. Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 13:2001. Hel-

- sinki: Edita.
- Opetuksen laatuprosessi 2004–2006. Saatavana: <http://www.jyu.fi/oplaa/>
- Opiskelijan hyvinvointiprojekti Kehrä. URL: <http://www.yths.fi/kehra/>
- Parlamentaarisen aikuiskoulutustyöryhmän mietintö 2002: 3. Helsinki: Opetusministeriö.
- Parpala, A. & Seppälä, H. (toim.) 2003. Yliopistokoulutuksen laatuksiköt 2004–2006. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 5:2003. Helsinki: Edita.
- Rantamäki, J. 2003. Johtajuudella ja yhteistyöllä yhteisöllisyyttä yliopistoon. Peda forum -yliopistopedagoginen tiedotuslehti 2/2003, 49–50.
- Säntti, J. 1999. Opiskelukyvyn jäljillä. Helsinki: Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiön julkaisu.
- Vuorinen, R. 2003. Asiakaslähtöisen ohjauksen suunnittelusta yliopistoissa. OPLAA!-tapaaminen Jyväskylän yliopistossa 28.3.2003.

Tässä raportissa kuvataan Jyväskylän yliopistossa vuosina 2000–2003 toteutetun Opetuksen laatuhankkeen (OPLAA!) vaiheita: sen toteuttamiseen johtaneita syitä, hankkeen toiminnan muotoja ja tuotoksia sekä hankkeen kokemusten jatkumona syntynyttä Opetuksen laatuprosessia (OPLAApro).

Jyväskylän yliopiston opetuksen laadun kehittämishanke luotiin hengeltään resurssiksi opetuksen kehittäjille ja yliopisto-opetuksen arvokeskustelun ylläpitäjäksi. Käytettävien työtapojen kantavaksi ydinteemaksi nousi eri tieteenalojen kokemusten hyödyntäminen ja yhteistyöhön yllyttäminen. Päämääränä oli yhdessä oppiminen: toisten opetuksesta ja opetuskokeiluista voi yksittäinen opettaja saada eväitä omaan opetustyöhön.

Julkaisu on tarkoitettu yliopisto-opetuksen laadun kehittämisestä kiinnostuneille ja opetuksen laatujärjestelmien parissa työskenteleville.

OPLAA!
OPLAA!
OPLAA!
OPLAA!
OPLAA!